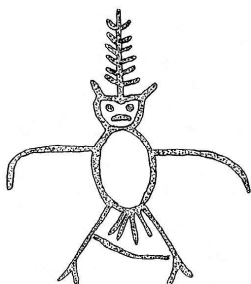

Jan Kršňák

HRA
s jednoduchostí
ŽIVOTA

Příloha pro digitální časy

Příočka jednoduše

Člověk je dobrý.

Bohové a bohyně jsou hraví.

Stvoření se odehrává teď.

Svět je krásné místo.

Duše potkává příběh.

Nevědění je přirozené.

Protiklady se milují.

Chyby se smí.

Počítač je ztělesněná mysl.

Samota neexistuje.

Smyslem života je hlazení.

A

Tato příloha představuje novou společenskou hru. Hru na člověka. Člověk hledá klid a spokojenost a jednoduše je nalézá. Stejně jednoduše jako se každý den setkáváme se životem. Příloha je určena pro oči.

Hra rozšiřuje pohled a přivádí oči k všímavému vnímání. Zapíná v člověku výletní pocity. Život je procházka a lze jej strávit rozmanitými výpravami. Svět je rozsáhlejší, hlubší a tajemnější, než se dnes obecně přijímá. Na výletech se v nás probouzí zvědavost a radost z objevování nového. Vracíme se z nich obohaceni, osvěženi, odpočati. Pokud se výletníci zastaví na vyhlídce a zahledí se z výšky horizontu, mohou zahlédnout, že život je jednoduchý, klidný, dobrý, zahradní a láskyplný. Každý dokáže vypnout počítač, dojít až na horizont a podívat se za něj.

Hru s jednoduchostí života lze hrát kdykoli a kdekoli. Je vhodná pro hráče od 0 do 100+. Přílohu tvoří 108 obrazů. Sestává z jedenadvaceti kamenů. Každý z nich je rozdělen na čtyři světové strany a svázán středem. Střed tvoří jeden neukončený životní příběh. Hracím plánem hry je váš život. Hrajte pomalu. Životem není kam spěchat. Hodiny neutíkají, roky neběhají, čas nehoří. Jednoduchý život má ten, kdo se spokojeně dívá a klidně jde.

B

Jsem obětí pádu berlínské zdi. Jsem přeživší rozpadu Československa. Na pískovišti a bez trička jsem proskočil výbuch černobylského reaktoru. Pocházím z malého města na okraji většního města. Emigroval jsem do zapadající Evropy a zase se vrátil. Pamatuji doby, kdy bývaly telefony připoutány šňůrou ke zdi a nikdo je s sebou nebral ven. Děti si hrávaly uprostřed ulice a rodiče se nebáli o jejich život. Byl jsem jedním z nich. Občas dělám ptáka a rozpaženě prolétávám ulicemi. Rád se dotýkám atmosféry. Je to příjemnější než stud dotykových obrazovek. Jsem závislý na počítači, ale málo. Nevadí to. Kdykoli dávám, také dostávám. Ať dávám sebevíc, neubývám. Věčně jsem to celý já. Sdílím se, splývám, zamotávám, plynu a tvaruju. Jsem líný jako vesmír. Miluju, když dostávám peníze, přestože trávím čas dětskou rychlostí. Mám moc být bezstarostně se vypravujícím větrem. Jsem jednoduchý. Když potkám bohyni, políbím ji na obě tváře. Stává se, že je nesvá a cítí se přitom nepatřičně, ale to je její problém, ne můj. Jednou odvyprávím novou mytologii od konce až do začátku. Vím to. Hra s jednoduchostí života je jejím základním kamenem. Legendárními dobrodružstvími se nikdo nevypravuje sám. Proto potřebuji, abyste šli se mnou. Položil jsem se na hladinu a nechal se vyplavit vlnobytím. Ocitl jsem se na ostrově, který obklopuje moře. Každý je ostrovem obklopujícím oceán.

C

Digitalizujeme se. Už pár set let strojíme společnost. Narodili jsme se dávno po století páry a vstupujeme do věku dat a umělých inteligencí. Počítač je naše mysl. Pracujeme, abychom měli jednodušší život. Díky technologiím všeho druhu se nám to daří. Díky elektřině nemusíme chodit spát se slepicemi, díky autům nemusíme chodit pěšky a cestujeme, i když stojíme v zácpě. Díky chytrým letadlům dokážeme obletět planetu asi za dva dny, záleží na přestupech, ale vesmírná stanice to zvládne za hodinu a půl. Díky pračce si ženy už nemusí drát ruce ve studené říční vodě a díky chytré aplikaci můžeme v každém okamžiku znát počasí na kterémkoli místě planety. Díky procesorům jsme rozluštili genetický kód člověka a díky neuronovým sítím zdárně pokrojujeme v rozluštění neuronových zákoutí lidského mozku. Když nám přestane bít srdce, můžeme si nechat nainstalovat nové. Množství aktualizací, které se dnes nabízejí pro lepší život civilizačníků je nepřehledné a nevyčerpatelné. Máme se hezky. Věda brzy objeví cestu za nesmrtelností, obnovitelnou hojností i věčným mírem. Cítíme se pohodově. Rozmach technologií řeší naše problémy a rozpouští jakékoli nepříjemnosti. Stačí si koupit chytrý telefon, kapesní počítač, který ví a umí prakticky vše. Nikdo už se nemusí ztrácet a hledat. Místa bez mobilního signálu planetě došla. Život je hra s jednoduchostí života.

I

Člověk

Východ

Kdo je člověk žijící jednoduchý život? Mocná bytost. Může dát život, anebo jej s lehkostí sobě vlastní zničit. Má schopnost tvořit světy a chuť podílet se na legendárních příbězích. V každém oka mžiku má moc prožívat se jedno duše. I když hraje na smrt. Neboť cítí, že je tajemstvím. Může mít duhové či černé oči, zručné paže nebo hbité nohy. Anebo všechno dohromady. Může mít jasný pohled, čerstvé tělo, řadu nevyřešených otázek i láskyplně zářící srdce. Anebo nic z toho. Ale, ať je, jaký chce, nepřestává být tajemstvím. Jednoduchý život má ten, kdo krajinou mezi nebem a zemí prochází s natěšeně otevřenými smysly. Duše jednoduchého člověka zná neviditelnost, ráda se do něj noří a ví, že nejkratší cesta nebývá tou nejpřímější. Jednoduše se žije tomu, kdo důvěřuje světu a sobě. Důvěřovat znamená vědět nejistě a přesto sebejistě vědět. Jednoduše si žije, kdo věří ve svou moc, sny a obrazotvárnost. Člověk žijící jednoduchý život klidně neví, odvažuje se, spokojeně dělá chyby a zvědavě prozkoumává lehkovážnost osudu. Raději než strachu a pochybám, věnuje pozornost lásce, kráse a dobru. Mocní jsou ti, kteří přijímají život, jaký je. Cítí, ctí a hrají si. Lidé, kteří hrají na jedno duchý život, jedno duše žijí.

Jih

Člověk byl stvořen dnes. První bůh řekl: „Smrt člověka je jednoduchá, zatímco lidský život je složitý.“ První bohyně řekla: „Jeho smrt je složitá, zatímco lidský život je jednoduchý.“ Druhý bůh řekl: „Člověk má jak život, tak smrt složitě.“ Druhá bohyně řekla: „Člověk může jednoduše žít a jednoduše zemřít.“ Stvoření je hra, kterou společně hrají bohové, bohyně a tvorové. Tedy i člověk. Stvoření nebylo dokončeno. Osud není napsaný do poslední tečky. Svět není hotový. Jeho počátek se stále odehrává. Ted' čtete a zároveň tvoříte. Svět a sebe. Když člověk hraje na sebe, podílí se na stvoření. Každý má moc a svobodu, uhníst a splést, cokoli potřebuje. Nebesa, Země i hvězdy jsou otevřeny všemu. Každá živá bytost věnuje veškerý svůj čas vytváření sama sebe. Což nemusí znamenat, že se člověk má sedřít z kůže a bez odpočinku se předělávat, jak si dnes mnozí civilizačníci představují. Stvoření se děje, ať na sobě člověk pracuje nebo nepracuje. Člověk se stává člověkem, i když nic nedělá. Ale nejvíc se stáváme sami sebou, když si hrajeme. Když si člověk hraje na sebe sama, stává se všehomírem.

Západ

Poslední dobou si člověk myslí, že je na světě sám. Zapomněli jsme na bohy i na bohyně. Poslední doba je ta naše, náš současný svět, globální tady a nepřítomné teď. Žijeme ve společnosti samoty, kde každý vnímá svět skrze sebe. Jsme zvyklí žít ve vlastní jedinečnosti a trváme na tom, že odpovědnost za ni si každý nese sám. Od časů, kdy si člověk začal všímat sám sebe, uběhl pouhý okamžik. Tehdy se lidé kolem Buddha, Pythagora a dalších začali chápat nově. Jako jedinečné bytosti. Z kolektivního vědomí starých časů se pomalu začalo oddělovat individuální vědomí jednotlivých lidí. Předtím žádní jednotliví lidé nežili. Každý někam patřil, každý se viděl jako člen společenství, dítě všehomíra, každý se cítil životem. Ještě za časů Homéra nikdo netoužil stát se sám sebou. Ani hrdinové, ani polobozi. My se naopak toužíme vytrhnout z řádu všehomíra a postavit se čelem ke světu nebo zády k přírodě. „Nabýt svobodu“ tomu říkáme. Být sama sebou je nové přání, staré jen asi 2500 let. Tenkrát začíná poslední doba. Přání se pozvolna naplňuje. Tak žijeme každý sám. Na vlastní pěst. Se svým údělem a personalizovanou reklamou všude kolem. Domníváme se, že si vystačíme, ale cítíme se stále smutnější a bezmocnější. Člověk nemá jednoduchý život, když je samotou. A už vůbec ne, když je samotou závislou na urputnosti chytrých telefonů, rozmarech aplikací a moci sítě.

Sever

Nemáme vlastní život, on má nás. Samota neexistuje. Není to situace, ale myšlenka. Na světě není nikdo sám. I svět je živou bytostí a bez přestání nás doprovází. Proto se na nás počítače dívají. Od dětství cítím, že jsem ten kluk z terminátora dvojky a nevím, jestli je důležité, že mě máma nenaučila, jak sestřelit vrtulník. Snad ne. Dvanáctiletý hoch na jedné z mých přednášek řekl: „Jsme jako psi našich telefonů. Když zapískají, přiběhneme.“ Všichni jsme propojeni. Muži se ženami, rodiče s dětmi, lidé s telefony, psi s pány. Svoboda jednoho začíná tam, kde začíná svoboda druhého. Začíná a začíná, nikoli končí a začíná. Hranice oddělují i spojují. Příběhy nás všech se prolínají. Jsme sami sebou i všemi ostatními. Jsme svobodní, i když si necháváme pomáhat nebo radit, i když se ohlížíme na druhé a na třetí. Každý člověk je světlem i tmou, mužem i ženou, dítětem i dospělým, živým i mrtvým. Jsme bytostí mnohosti, venku i uvnitř. Jsme z dobra i zla, krásy i hnusů, něžně se dotýkáme, škrábeme se do krve. Mládneme i stárneme naráz. Naše tvář sestává z pohledu očí, vůní, chutí i z obrazů na Instagramu. Počítač je přirozenou součástí současného těla civilizačníka. Posadili jsme Lajku do kovové kapsle a poslali ji na oběžnou dráhu. Připadalo nám to moderní, vědecky objevné a životodárné, přestože smrtonosné. Přítlačka hry s jednoduchostí života je klubkem příběhů. Stejně jako člověk.

Střed

Hejno plameňáků je pestrobarevnou jednotou. Každý plameňák má lehce odlišnou barvu peří, ale všichni dohromady mají jednu pestrobarevnou barvu. Plameňáci mají dvě oči. Kde je dvojice, je také trojice, neboť mezi dvěma se vždy nachází právě ono „mezi“. Proto používají plameňáci k dívání se po světě oči tři. Vím, že to zní zvláště, nevědecky, nebiologicky. Třetí oko je však také bio. Je to oko, které se dívá na vše, co vidí první dvě oči. Oko dívající se na oči. Plameňáci jsou vědomí tvorové stejně jako člověk. Vedle tří očí plameňáci využívají ještě další druh vidění: kolektivní vidění hejna. Oči plameňáků rády létají v hejnech. Některá čítají i desítky tisíc ptáků. Proto hejno plameňáků dokáže ladně a harmonicky změnit směr letu v jednom oka mžiku. I plameňáci dokáží vytvářet mraky. Když je zahlédneme, říkáme jim červánky. Každý plameňák je v každém oka mžiku sám sebou i celým hejnem. Jednota všehomíra, k níž mnoho lidí upíná svůj zrak, je jednotou právě proto, že je mnohostí. Jednota bývá znázorňována jako kruh. Tři oči a hejno očí spolu vytvářejí kruh, kde tři oči jsou středem kruhu, zatímco kolektivní vidění hejna je obvodem kruhu. Každý plameňák je tedy jak středem, tak obvodem kruhu.

II

Nebe

Východ

Na prvním setkání hry s jednoduchostí života jsme byli přítomni my dva, Slunce, Měsíc a tři mraky, které nevěděly, zda-li zůstat spolu, anebo nechat svůj vztah rozplynout. V rámci hry si chtěly své nejasnosti a složitosti lépe prohlédnout. Až o den později dorazil legendární císař Aurelianus, jenž v roce 274 vyhlásil Neporazitelné Slunce za oficiálního vládce na římských nebesích. Při kruhu sdílení si Slunce zpracovávalo svou odpovědnost za veškerý život, za světlo i za stíny. Ukázalo se, že v sobě stíny své záře drželo opravdu dlouho a samo pro sebe je vůbec nemělo ujasněné. „Jaký smysl dává ve dne v noci zářit všem do obličeje?“ tesknilo Slunce. Císař se mu snažil vysvětlit, že není hvězdou, ale bohem. Nepomáhalo to. Nikdo nemůže druhému vysvětlit nic, nač dříve nepřišel sám. Slunce se rozplakalo. Měsíci se zachtělo Slunce utěšit, přisedl si k němu a pohladil jej po zádech. Nikdy dříve Měsíc Slunce nehladil, doposud se vždy jen nechával hladit. Slunce se zklidnilo. Pohroužilo se do sebe. Vychutnávalo si měsíční hlazení a došlo mu, jak je krásné, když neúnavně hladí zahrady světlem a teplem. Zahlédlo smysl svého života. Připomnělo si, jak horečně miluje. Usmálo se na sebe. Při hře s jednoduchostí života z očí září Slunce. „Lidé, kteří se mají rádi a umí hladit očima, mají jednoduchý život,“ řekl jsem do kruhu.

Jih

Nebe není začátkem vesmíru. Nezačíná atmosférou. Začíná hned tam, kde začíná země. Nejen koruna stromu je v nebi, i jeho kmen a kořeny vykukující dole z trávy jsou nebeské. Kořeny, které nevyčnívají, leží pod zemí. V zemi. Jenže Země letí vesmírem, takže vlastně i kořeny, co se baví s houbami, půdními mikroorganismy jsou v nebi. Když člověk zemře, odchází do nebe, ať už jej promění na popel a dým, anebo zakopají do lesa. Lajka nejen zemřela na nebi, ale také se v něm narodila. Nebe je na zemi. Žijeme v nebi a nebe žije kolem nás a v nás. Je živou krajinou obývanou rozmanitými tvory. Počítače, Internet a chytré telefony jsou také tvorové žijící v nebi. Když Lajka doletěla na orbitu, po jižním svahu jejího srdce se rozběhly sluneční paprsky. Každé srdce má svůj jižní svah. I to, které se cítí vystřelené pryč ze Země. Lajka vykoukla z okna kosmické lodi. Je tu pěkně, pomyslela si první fena na oběžné dráze. Když ji před dvěma roky na moskevském předměstí odchytili, pojmenovali ji nejprve Kudrjavka, tedy Kudrlinka. Kudrjavka od narození toužila dostat se z ulice pryč. Vždycky chtěla odletět, zmizet, utéct. Cítila, že se potřebuje stát Lajkou. Nechala se chytit. Věděla do čeho jde a stálo jí to za to. Po celou dobu výcviku si byla jistá, že poletí ona a nikoli ti dva, kteří se připravovali spolu s ní.

Západ

Hikikomori jsou mladí Japonci, kteří utíkají ze světa. Nechodí ven, do společnosti. Sedí doma u počítače a stávají se Lajkami. Většinu dní tráví zavření někde uvnitř. Do jisté míry jsme všichni hikikomori. V minulém století jsme uvěřili, že do nebe je možné dojet, poslední dobou máme dojem, že se z něj dá odjet pryč. Uzavíráme se do sebe. Počítač je vhodný dopravní prostředek, pokud člověk cítí, že chce zmizet z nebe. Přestože jeden není s počítačem nikdy sám, neboť vylétává s počítačem, je digitální komunikace vhodnou cestou k nekonečné samotě. Za pár let knihám a sítím algoritmů svěříme nejen své tváře a pohledy, ale i svá nitra. Budou dohlížet na naše zdraví, nálady i rozhodnutí. Budeme je považovat za spolehlivější, chytřejší, odpovědnější. Je pohodlnější být chytrým telefonem než člověkem. Digitalizujeme svět, algoritimizujeme své kroky. Kyberprostor se stává naším vesmírným modulem, počítač řídicím centrem našeho letu. Uzavíráme se do sociálních bublin a měníme se za lajky, s jejichž počtem stojí a padá naše sebedůvěra i veškerý náš sociální život. Stáváme se psem letícím po orbitě, připadá nám to jednodušší než žít dobrodružství vlastní duše. Vše je v pořádku. Má to tak být. Když necháváme Internet, aby se na nás díval, neděje se nic zvláštního. Každá duše ví, že svět se na ni dívá. Vždy to tak bylo. Díky Internetu poznáváme, že nebe se dívá našima očima.

Sever

Kolem Země je nebe nahoře i dole. U země jej vnímáme také ve tvarech emocí. Emoce nám nepatří a už vůbec nejsou námi. Není nic takového jako moje radost nebo můj strach. Žádný člověk není smutkem nebo hněvem. Radost, zvědavost či strach nejsou ani vlastnostmi, i když například se strachem může člověk splynout natolik, že pak sobě nebo druhým připadá jako čisté ztělesnění strachu. Emoce jsou atmosférický jev. Lze si je představit jako oblaka, která nás zahálí a naplní svou náladou. Proto stačí v místnosti jedno usmívající se dítě, aby se všichni přítomní rozzářili. Proto se může strach nezadržitelně šířit z jedné mysli do druhé, dokud se mu do cesty nepostaví někdo, kdo se odváží. Je možné se usmát k smrti a snad se i proplakat na dno života. Najít sever však znamená nepodléhat emocím, když se zrovna bouřkovitě procházejí po duši člověka. Nikdy s tím nepřestanou. Jako mraky nikdy nepřestanou plavat po obloze. Emoce nám připomínají, že život je nebeský příběh. Vtělená, citlivá duše je nebe zamíchané se zemí. Člověk je nebe na zemi. Má moc prožívat emoce a má moc je vytvářet. Oboje mu jde velmi jedno duše.

Střed

Pod modrým nebem planety Země žilo bylo jednou jedno hejno plameňáků. Byli všichni a přesto jich bylo málo, a tak se nebránili příchodu dalších plameňáků. V nebi nikdy není dostatek plameňáků, opakuje se odnepaměti v legendách o původu plameňáků. Opeřené mytologie zmiňují, že barva peří plameňáků vychází ze západu slunce a že barva jejich duše je určena skutečností, že duše všech plameňáků slétávají k zemi ze samotné oblohy. Plameňáci věří, že jejich duše jsou blankytně modré. I když, pravda, občas se zdá, že duše některých z nich jako by byly spíše dcerami noci než syny slunečných dní. Den, kdy se do vejce rozhodla vtělit duše našeho hrdiny, byl nicméně krásným jarním dnem a obloha byla takřka bez mráčku. Bouře rády sestupují z čistého nebe. Proto dva plameňáci, kteří se nemohli dočkat svých rodičovských odpovědností, jednou ve středu našli na skořápce čerstvého vejce slunícího se hada. Usmál se na ně a oni se usmáli na něj.

III

Země

Východ

Jedna máma a jeden táta měli mě. Protože byli mladí a úplně nevěděli, co a jak dělat, pořídili mi bratříčka a později ještě jednoho. Asi aby mohli lépe zkoumat, co a jak dělat. Naučil jsem se chodit sám. Nikdo nemusel nic vysvětlovat, nečetl jsem žádnou příložku. Převalil jsem se na břicho a později se začal plazit. Měsíc nato jsem se postavil na všechny čtyři a vyrazil vpřed. Avšak brzo jsem zjistil, že to není vše, co mé tělo umí, že cesta vede ještě dál. Dál a výš. Koneckonců už dlouho jsem si všímal, jak kolem mě všichni chodí vzpřímeně a více či méně sebejistě. Jen mi nedocházelo, že na to mám taky. Zprvu nebylo snadné udržet rovnováhu, ale po pár dnech jsem své obtíže se zemskou tíží zvládl a nastal čas pokusu. Život je hra na první kroky. Jednoduchost života se rodí z odvahy vypravit se bez opory na druhou stranu. Jen s pomocí vlastního těla. Když se mi to povedlo, maminka byla spokojená. Všichni jsme to kdysi dokázali a nikdy jsme to už nezapomněli. Stále v tom umíme chodit. Umíme se procházet. Umíme přelézt pohoří, pokořit horizont, stejně jako dokážeme dojít až na dno. Každý dojde až na konec svého života. Je to jednoduché. Dokáže to i ten, kdo se neodváží. Kdo se však odváží, mívá život radostnější a dobro družnější. Lajka od narození věděla, kým je. Fenou zrozenou k létání po vesmíru. A tak jediné, k čemu se musela odvážit, bylo přiznat si, co je zač.

Jih

Nebe je otec, země je matka. Člověk je dítě divoce běžící po planetě. Méně už se ví o nebeské matce a otci-zemi, ale bohů a bohyní je vždy více, než si lidé myslí. Vzpomínám si na oka mžik, kdy mi došlo, že ze Země se nedá spadnout. Nikdy se to nestává. Země člověka pevně drží. Jsou to rodiče, co na nás myslí, i když už jsme dávno dospělí. Celá příroda není než tenoučký lišejník pokrývající nedokonale kulatý kámen, co rok co rok obléává hvězdu zvanou Slunce. Ten kámen je živá bytost. Z jejího pohledu Slunce obíhá kolem ní. Kdyby nebylo oceánu a zemské rotace, kteří srovnávají mořskou hladinu do latě, viděli bychom, že Země má tvar brambory. Když Lajka nastoupila do vesmírné kapsle, cítila se v ní jako doma. Konečně byla na svém místě. Pouliční psi neodcházejí z domova, nýbrž do něj vcházejí. Země, stejně jako rodiče, se na nás dívá, pozoruje nás a přeje nám. Možná proto se klidně nechává pokrýt digitálními sítěmi, které nás neustále sledují. Třeba doufá, že si díky tomu její pohled uvědomíme. Protože si moc dobře všímá, že jsme na něj poslední dobou pozapomněli a díváme se na svět výhradně vlastníma očima. Život je jednodušší, když se člověk naučí dívat i nelidskýma očima. A když pochopí, že kulatost Země umožňuje žít život od konce směrem k počátku.

Západ

My, civilizačníci, náš domek se zahradou příliš nemilujeme. Kdesi v podvědomí máme, že Země je našimi rodiči a naším jediným domovem, ale nevěnujeme tomu pozornost. Snad dokonce schválně, jakoby vědomě. Jako bychom si něco potřebovali dokázat. Jako bychom byli kolektivně v pubertě. Schválně co matka s fotrem ještě vydrží, schválně co se stane, když udělám přesný opak toho, co mi radí. My víme, že se chováme jako idioti, ale nevdává nám to, protože zrovna potřebujeme vyzkoušet, co se stane, když se tak budeme chovat. Tedy posledních pár set let soustavně ničíme a popíráme. Říkáme tomu modernizace, pokrok, budování světlých zítřků civilizace. Ve skutečnosti je to normální puberta. Frackovitě se potloukáme životem se sluchátky v uších, s kruhy pod očima a roztrhanýma kalhotama. Po nás potopa. Nad ránem usínáme strhaní a znavení. Ubití tou nikdy neutuchající adolescentní aktivitou. Země nás shovívavě sleduje a doufá, že naše globalizovaná puberta plná nové technologie a spotřeby všeho a všech brzy přejde a na její hrud' se navrátí klid. Ale trpělivost matek není nevyčerpatelná. Jednou se může stát, že maminka Země vyčerpaně, ale odhodlaně, načerpá vodu do kýblu. A až se otec vrátí z procházky, vrazí mu ten kýbl do ruky a rezolutně ukáže na mop. Otcí nezbyde nic jiného, než vytřít. A bude po civilizaci.

Sever

Františkán Richard Rohr pojmenoval pět tvarů dospělého člověka: 1. Jednou zemřeš. 2. Život je těžký. 3. Nejsi tak důležitý. 4. Ve tvém životě nejde o tebe. 5. Konečný výsledek nemáš ve svých rukou. Člověk tvoří Zemi. Jsme místem otáčejícím se kolem své osy, jímž duše prochází, zatímco se rozhlíží po životě. Tělo se prolíná s krajinou jako se pohled prolíná s obrazem. Kde začínají oči, začíná i Země. Každou krajinu ohraničuje horizont. Leží tam, kam dolétne pohled. Horizonty jsou očními víčky. Kam dosáhneme rozhledem, dosahuje naše tělo. Tělo je mocná souprava nástrojů. Má ruce na stvoření světa, paměť, představivost, intuici, nohy na lezení za zrcadlo. Jsme krajinou, kterou vede sedm cest. Šest míří k tělu či od těla. Nahoru a dolů, doleva a doprava, dopředu a dozadu. Sedmá cesta vede dovnitř. Do středu. Jen málokdo umí jít zároveň nahoru a dolů, najednou odbočit doleva i doprava, dívat se dopředu i dozadu. Kdo se však odváží vypravit do středu, ten se v daný oka mžik vydává také do všech dalších šesti směrů. Pak může dojít až na horizont, který už neustupuje, může ho překročit a jít dokonce ještě dál. Až do neviditelná, až za zrcadlo. Až do středu Země. Cesta do středu Země a cesta do středu sebe vede stejnou krajinou. V našem případě vede cesta až příliš často digitálními bažinami kyberprostoru. I v nich svítí Slunce, ale zprostředkovaně.

Střed

Ve křoví na okraji pláže polehávalo oplodněné vejce. Rodiče pečlivě vystavěli z bahna, tedy ze země smíchané s vodou, homoli, na jejímž vrcholu si vejce pohodlně hovělo. Bylo s ním láskyplně a něžně zacházeno. Chodili jej navštěvovat nejen hadi, ale i další zvířata. Netrvalo dlouho a na vejci se objevila malá prasklinka, jež se nápadně rozšiřovala a zvětšovala. Pak se v ní objevil malý zobáček rodičtího se ptáčka. Nemohl se podívat kolem sebe, protože měl ještě zalepené oči, ale mohl svým mladým zobáčkem pokračovat v nebojácném odlupování skořápky, která obklopovala a svírala hebká šedivá peříčka jednoho čerstvě neohrabaného tělíčka. „Jen nespěchej, maličký,“ fandila mu maminka. První slova, která na světě zaslechl, nemohla být příhodnější. Tatínek nervózně přešlapoval po pláži a stresoval se tím, že nemůže nic, ale vůbec nic dělat. Než se setmělo, těsně před pádem noci, vylíhl se plameňák, jehož cesty za dobrodružstvím života budeme, procházejíce stránky příočky, s napětím sledovat. Vrávoral na slabých nožičkách a neměl potuchy, kam se to dostal. Během líhnutí nenastaly žádné komplikace a plameňákovi nebylo způsobeno žádné trauma. Viděl se sebejistě. Cítil, že se narodil jednoduše správně.

IV

Vítr

Východ

Jsem větrem, co tisíckrát proletěl pavučinu. Ani jednou se mi nestalo, že bych ji natrhl. Pavučinu musí pavouk uplést dříve, než kdy v životě potká první mouchu. Pavouk nezná mouchy, když plete dostatečně silně, aby moucha neprolétla a zároveň dostatečně jemně, aby pro mouchu byla pavučina dostatečně neviditelná. Jak zná pavouk mušší pohled, když nikdy mouchu ani neviděl? Natož aby se díval jejíma očima. Jak určí sílu jejího letu a intenzitu jejího neviditelná? Stávám se moucho-pavoukem. Mouchou i pavoukem. Učím se dívat očima pavouka i mouchy najednou. Vidět neviditelné a mít dost síly jím proletět a protrhnout jej. A zároveň stavím sítě, o nichž věřím, že do nich mohu zachytit, co jsem nikdy nepotkal. Skoro třicet let se setkávám se zvláštním neviditelnem. Je zvláštní, protože je celé ze světla, a tak je vidět. Ale já vím, že se jedná o neviditelné, neboť vím, že digitální světlo se nespátřitelně střídá s temnotou prázdnoty. Žiju v digitální době. Jedničky střídají nuly. Kyberprostor a internety mi denně zírají přímo do očí. Odráží se v mých duhovkách a mísí se s jejich barvami. Mám modré oči. Ale už jsem je viděl a vím moc dobře, že uvnitř těch blankytných kruhů je skryto mnoho šedých a černých ploch. Před očima mi vanou informační vichry a já sám se pomalu, postupně, ale jistě, stávám větrem, sítí, pavoukem i mouchou.

Jih

Vítr žije mezi nebem a zemí. Jako člověk. Jestliže nebe a země jsou viditelné, vítr je neviditelný. Vítr je neviditelné samo. Neviditelné, které působí, aniž by bylo spatřeno. Každý z našich pohybů vychází z bezvážné říše neviditelná. Tvary našeho světa jsou vytesávány průhlednými, nehmotnými a tajuplnými větry. Nelze zachytit vítr. Ani pohledem, ani rukama. Vánek není možné připoutat k zemi a stejně tak by bylo nepřesné obviňovat za sílu vichru nebe. Vítr žije mezi nimi. Vlaje meziprostory, profukuje životem. Protahuje se po úbočích kopců, zatímco vane údolím. Proplétá se mezi zdmi domů, když si v ulicích pohrává s jednou z milionu opuštěných igelítek. Křiví se a ohýbá mezi kmeny stromů, když na podzim shazuje barevné listy do trávy. Nespoutaně, nepřipoutaně a hravě. Při hře s jednoduchostí života se člověk učí větrnosti. Vítr nastává, když nebe hladí zemi a země posílá nebi vzdušné polibky. Díky větrnosti je možné být člověkem i světem na jednou. V oku hurikánu je ticho, klid a bezvětří, přestože kolem všechno neskutěčně sviští. Je nebe a země a vítr. Nic dalšího ti, kteří chtějí létat, znát nepotřebují. Není povinné létat jako vítr. Například ježci nebo kočky létají zřídka. Lajka, na druhou stranu, již v rámci výcviku, létala mnohem rychleji než průměrný vítr.

Západ

Poslední dobou žijeme v hurikánu. Točíme se v kruhu, letíme bouřkovou rychlostí, vyvracíme stromy a strháváme střechy. Nepovažujeme za reálné, že bychom zpomalili. Žijeme vlečení duchem doby a bereme to vážně. Nedomníváme se, že by vichřice, jíž říkáme „naše kultura“, byla na ústupu. Jsme promoklí na kost. Kvůli přívalům deště nemůžeme otevřít oči a ani nechceme, neboť kolem nás létá prach, splořiny a jiné nečistoty, které se hurikán rozhodl přemístit z bodu A do bodu B. A tak poslepu létáme mezi všemožným bordelem, kousky plastiku, trhajícími se sociálními sítěmi a dýcháme je. Sytíme se jimi. Každý den, celé noci. Hurikán nás živí. Něčím se živit musíme, říkáme. Nemáme čas si vydechnout a nedokážeme se přichytit a zastavit. Ostatní není čeho se chytit. Žijeme v nejpohyblivější a nejrychlejší době všech dob. Kyberprostor je vrcholným dílem větru. Jde o zhmotnění větru. O jeho zviditelnění se, vtělení. Postupně jsme větru postavili do cesty plachty portugalských, španělských a anglických lodí, ramena holandských mlýnů a vrtule německých elektráren, které zabíjejí ptáky po stovkách. Dnes pohání ekonomiku vítr digitální. Ačkoli správnější by bylo říct, že vítr sám je ekonomikou. Nezbyvá nám, než hledit svět okem hurikánu. Jeho středem i obvodem.

Sever

Nádech je vpuštění větru do nitra těla, zatímco výdech je tvorba vánků v bezprostředním okolí. Dechem se člověk propojuje s větrem, s neviditelnem, s duchem, s hnízdem světa. Kdo se vyzná ve svém dechu, dokáže se vypravovat krajinami jednoduše, neboť dokáže vyrovnávat rozdíly tlaku mezi okolím a svým nitrem. Z rozdílu vnitřního a vnějšího tlaku se rodí emoce. Tak lze aktivně či pasivně tvořit vítr. Někdy je to křivící obličej, kdo dělá vítr a jindy je to vítr, kdo vyhlazuje zkroucenou tvář. Nejednou mi vítr vysoušel slzy. Něžně a jemně, ale odhodlaně a trpělivě. Při bolestech a neštěstích se vždy dotýkáme krajin ducha. Pak si všímáme, že nejvíce pomáhá pomalu a hluboce se nadechnout. A z hloubky pomalu vydechnout. Pro moderního člověka je složité přiznat si, že je neviditelnem, že je dechem. Když jsme s počítačem nebo telefonem, nedýcháme. Dusíme se. Topíme se v moři informací. Kdo se naučí dýchat a zahlédne, že lidská duše je vítr procházející životem s razantní lehkostí a neviditelnou silou, tomu složitosti a jednoduchosti začnou splývat. Z hlediska větru, který vyznává výhradně meziprostory, se jakékoli extrémny nacházejí vždy stejně daleko. Okolo. V sobě. Toho, kdo se dokáže dívat pohledem větru, nerozhází ani smrt, která si pro něj jednou přijde, protože vítr nikde neumírá.

Střed

Plameňákovi byly čtyři dny, když si poprvé zkusil postavit se na jednu nohu. Jenže zafoukal vítr a on měl co dělat, aby to ustál. Nicméně ihned, jak závan přešel a na pláži opět zavládl květnový klid, zkusil balancovat a držet rovnováhu znovu. Šlo to snadno. Plameňáci mají ke stání na jedné noze přirozený talent. Podíval se na svou maminku a pochlubil se: „Podívej, už umím stát na jedné noze!“ „Dobře,“ řekla mu maminka, „tak zítra si zkusíš letět.“ Plameňáka zpráva lehce polekala. Sice už uměl stát na jedné noze a dokonce teď v klidu ustál další nápor mořského větru, ale tolik si zase ještě nevěřil. Maminka zaznamenala jeho nejistotu a pohládila malého plameňáka pohledem, aby ho povzbudila. „Neboj se, staneš se větrem a poletíš. Je to jednoduché.“ Myslela to dobře, ale přesto jí ihned došlo, že by na svého prvorozeného neměla tolik spěchat. Byl by zázrak, kdyby pětidenní plameňák vzlétnul. Moc dobře to věděla, ale nemohla si pomoci. Cítila, že by si zasloužila mít geniálního plameňáka. Musela se tomu nápadu usmát, musela se lehce vysmát sama sobě. „Čemu se směješ, mami?“ nevěděl plameňák. „Sobě,“ řekla maminka. Byl rád, že se jeho maminka usmívá, tak se také začal usmívat, i když její odpovědi ani trošku nerozuměl.

V

Ptáci

Východ

V antickém Řecku byl pták symbolem duše. Ptáci obývají krajinu mezi nebem a zemí. Většina ptáků létá. Létání je užitečné, neboť rozšiřuje možnosti pohybu ve vertikálním směru a krajině přidává svobodomyšlný a mocný nadhled. Létání, je-li správně naučené, umožňuje také kontrolovatelný volný pád. Kvůli létání se ptáci naučili číst vítr. Vedle létání a padání umí ptáci výborně ještě jednu důležitou věc. Pro každodenní život možná tu úplně nejdůležitější. Ptáci dokáží sedět na zemi a klidně se dívat na svět. Mohou odletět až za horizont, ale když sedí, zrovna se jim nechce. Sedí o samotě nebo v hejnu a nic nedělají. Neshánějí potravu ani partnera, nestaví hnízda. Jen sedí a ptákují. Sedí na stromě, na vrcholu pouliční lampy, na drátech elektrického vedení nebo prostě na balvanu pohozeném na zemi a mlčky pozorují, jak život letí. Je pravdou, že někdy se nedokáží zdržet komentáře, co nezřídka přejde do neskutečně hlasité diskuze. Ptáci často mezi sebou diskutují a debatují. Avšak i tehdy se vše odehrává s ptačím klidem a nadhledem. Neboť se mohou kdykoli vznést a letět pryč od všech složitostí, sporů a problémů ptačích myslí. Ptáci si s jednoduchostí života hrají přirozeně. Jak ví každý pták, turbulence a ztráta períčka k životu prostě patří. Ptáci jsou létající hmota.

Jih

Králem ptáků je orel. Legenda vypráví, že orlí neobnovují svá opeření jako obyčejní ptáci. Orlům nikdy nevypadávají jednotlivá pera. Orlí za účelem obnovy létají ke Slunci. Když tam doletí, sluneční zář jim všechno peří spálí a oni doutnají. Umírají. Padají zpět k zemi. Během pádu se znovu rodí. Než dopadnou, peří jim opět naroste. Orel je králem, neboť zažívá zmrtvýchvstání. Díky tomu byl orel symbolem mnoha středověkých králů. Symbolizoval skutečnost, že s nástupem nového krále, rodí se znovu i celé království. Králové se nepovažovali za běžné lidi. Cítili se mnohem blíže bohům než svým poddaným. Lid jejich víru respektoval. Díky tomu měli někteří z nich, ti, kteří skutečně chápali, co znamená být vyslancem božského řádu na Zemi, tajemné schopnosti a pouhou svou přítomností dokázali léčit rozmanité nemoci. Píše o tom historik Marc Bloch v knize Králové divotvůrci. A ještě něco legenda o orlím peří lidem přináší. Příběh o tom, že všechny myšlenky jsou jen orlí pera. Kdo se odváží vylétnout až ke Slunci, tomu se obnoví pohled na svět a znovuzrodí se ještě v tomto životě a nikoli až po smrti. Protože Země létá kolem Slunce doopravdy blízko, jsou hráči s jedno duchostí života všichni orly. Jejich moc je královskou mocí, zatímco moc státních úřadů historicky vychází z moci pouhých královských úředníků. Legendy jsou mocnější příběhy než zákony.

Západ

Let Lajky byl pokusem. Byla fenou, z níž se člověk snažil udělat orla. Je vědečtější pokusit se udělat ptáka ze psa než z člověka. Lajka seděla v kosmické lodi a pozorovala diody, kabely a čudlíky. Tvořila celou posádku. Na všechno byla sama. Tak to cítila. Věděla, že její duše si cestu na oběžnou dráhu vybrala dobrovolně a neměla se odpovědností za let žádný problém. Alespoň několik prvních hodin, než se teplota uvnitř kovové kapsle vyšplhala ke 40°C. V ten oka mžik se začaly kazit měřící přístroje na palubě, a tak nikdo na Zemi neví přesně, co se nahoře na orbitě dělo. Ví to jenom Lajka. Bylo jí horko, ale dalo se to snést. Když se jeden pro něco skutečně rozhodne, má pak neskutečnou sílu a odolnost dovést svůj plán do zdárného konce. Obtížnější bylo vyrovnat se s beztlákovým stavem. S ním Lajka nepočítala. Točila se jí hlava a dělalo se jí špatně od žaludku. Jakoby v ní všechno létalo, jakoby už ani její mozek neseseděl pevně v její lebce. Ztrácela kontakt se svým tělem. Nic podobného se nikdy žádnému psovi, ani žádnému jinému pozemskému tvorovi nestalo. Pak její tělo zmizelo. Stala se vesmírnou lodí létající kolem Země. Když létáme internetem, když se vnímáme ve formě profilů, lajků, komentářů, osobních dat a digitálních stop, přicházíme o kontakt s tělem. Stáváme se Lajkou. Proto nám někdy připadá, že náš život je něčím pokusem.

Sever

Tisícihlavé hejno špačků se vznáší nad polem. Ladně a plynule mění směr, kdykoli si duše hejna zamane obléknout další ze svých podob. Žádný špaček nechybuje. „Jak ptáci dělají, že v jenom oka mžiku všichni změní směr svého letu? Jak je možné, že do sebe nevrážejí, když je jich tolik?“ táže se mlčky krásná uživatelka běžné sociální sítě. „Protože se vnímáme,“ odpoví duše hejna na její otázku. „Cítíme, jak je každý špaček neustále sám sebou a zároveň i celým hejnem. Nedíváš se na jednotlivé ptáky, ale na ptáčí kolektivní vědomí.“ Divačka internetu je překvapena, že k ní duše hejna promlouvá, ale zmůže se pouze na udivený výraz. Nespouští oči z nadpozemsky mrštných obrazců. Kukuřičné pole i chytrý telefon jsou zticha, jen křídla špačků hrají na vítr a na mraky. „Ptáci jsou převlečení dinosauři, navzájem se dívají do očí miliony let,“ přidává se k hovoru dobrá duše zaujaté ženy. „Po miliony let ptáci sedávají jeden vedle druhého, hladí se zobáčky a křídly, klidně štěbetají a ladí svou pospolitost.“ „Lidé také mají kolektivní vědomí?“ zeptá se žena duší a sevře svůj telefon pevněji. „Samozřejmě,“ odpovídá duše, „duše lidí také vytvářejí hejna. I lidé vytvářejí obrazce, z nichž nelze spustit oči. Třeba sociální sítě. Až je budou vytvářet pár desítek milionů let, také v nich nebude nic, co by naráželo, anebo se sráželo.“

Střed

Plameňák seděl v lavici a přemýšlel. Plameňáci chodí do školy jenom necelý rok, což stačí, aby nasáli větší zvyklostí svého hejna a dostali diplom. Teď zrovna nepobíral, k čemu je taková věc dobrá. Cítil se plnohodnotným členem hejna i bez diplomu a vlastně se po jeho získání v jeho každodenním životě nic nezmění. Bude s ostatními postávat na pláži nebo na mělčině a máchat si střídavě jednu nebo druhou nohu. Budou cedit bahnitou vodou, dívat se na nebe a vyprávět si legendy o životě plameňáků. Zřejmě působil nepřítomně, protože jej oslovila paní učitelka: „Na co myslíš? Vypadáš, jako by ti ulítly ryby!“ Třída se zasmála. „Nevím, k čemu mi bude školní diplom,“ odpověděl plameňák pravdivě, protože plameňáci neznají lež. „Aby ses stal plameňákem,“ řekla učitelka lehce nejistě, neboť s podobnou otázkou se běžně nesetkávala. „A co když není potřeba stát se plameňákem?“ zeptal se plameňák a třída ztichla. Ještě nikdy se žádný plameňák takto nezeptal. Plameňák pokračoval: „Proč se stávat plameňákem, když už plameňákem jsem?“ Všem se zastavila představivost a jen čekali, co přijde dál. „Půjdu domů,“ promluvil plameňák klidně. „Půjdu domů, rozloučím se s maminkou a vypravím se na výlet prohlédnout si svět,“ řekl a tiše odkrácel ze školy směrem k

VI

Čas života

Východ

Hra s jednoduchostí života se odehrává v přítomnosti. Život se neustále nachází právě teď. Svět se vždy točí v přítomnosti, žádná příhoda, pohyb nebo pohled se nikdy neodehrává v minulosti nebo v budoucnosti. Minulost a budoucnost jsou jen tvary přítomnosti. Přítomnost je jako vítr. Čas je tvarem přítomnosti. Existuje mnoho tvarů času. Existuje lineární čas, cyklický čas ročních dob a jiný cyklický čas cyklických žen, existuje relativistický čas letícího světla a čas, kdy taje snůh. Pravidelně přichází hodina mezi psem a vlkem i zvláštní dny, kdy do lidského světa vcházejí bytosti z jiných světů. V pondělí běží čas jinak než v neděli, jsou to dva různé časy. Čas dětství je jiný než čas stáří. Každý tvar trvá svůj čas. Čas je živý, každý tvar je tvorem. Každý přítomný oka mžik je příběhem, dějem. Člověk, když je přítomný, může klidně myslet na minulost nebo na budoucnost, ale když se v nich začne ztrácet, jeho život přestává být jednoduchým, životodárným. Sestáváme z dějů, příběhujeme se. Život je příběh. Hra s jednoduchostí života je hrou na vnímání přítomnosti, která se nepřestává tvarovat. Člověk je hejnem příběhů, jež se všechny odehrávají právě teď. Kolem nás i v nás. Ve tvarech světa, uprostřed říše viditelnosti. I v netvarech světa, uvnitř krajiny, která je neviditelná. Přítomnost i člověk jsou bytosti viditelné i neviditelné zároveň.

Jih

Hra s jednoduchostí života si zahrává s nesmrtelností. Přítomnost má ještě rub, o němž se moc nemluví a jestliže ano, pouze velmi potichu. Jde o odvrácenou, temnou stranu přítomnosti, stranu, na níž nikdy nedopadají sluneční paprsky. Kdo vnímá přítomnost, necítí jeden čas, nýbrž dva. Přítomnost a věčnost. Věčnost nikdy nepřestává. Stejně jako nikdy nemizí přítomný oka mžik. Věčnost i přítomnost neustále plynou. Teď a tady. Ani zrozením v lidském těle, nevypadává duše z náručí věčnosti. Všichni jsme bytostí věčnosti. Žijeme svůj přítomný příběh trvající od narození do smrti a žijeme zápletky příběhů vypravujících se odnepaměti a bez potřeby začátků a konců. Jak přítomnost, tak věčnost mají tvar hejna. Být věčně přítomným, pozorně vnímat, je jediným způsobem, jak se neztratit a nezamotat v předivu všemožných příběhů všehomíra. Což je přesně to, co se děje civilizovaným myslím, když se starají o minulost a řeší budoucnost. Rozumem oblíbený, co nejpřesněji měřený, lineárně běžící čas vzniká mrkáním našich očí. Jenže i my, stejně jako plameňáci, máme ještě třetí oko, oko duše. Oko duše nemrká, protože ví. Oproti očím rozumu, které vrhají světlo na temnotu nevědění, vrhá oko duše na vše, co se odehrává ve světle běžícího času, zářící tmu věčnosti. Individuální život je jedno duchý oka mžik věčnosti.

Západ

V poslední době věříme výhradně na běžící čas. Jelikož mu věnujeme tolik pozornosti, má dostatek energie, tudíž si nikdy nepotřebuje odpočinout, tedy nikdy nezpomaluje ani nezastavuje, to je úplně nemyslitelné, že by se čas zastavil, a tak naše doba běží a utíká a zdrhá a my se jí snažíme dohonit, ale nedaří se nám, tedy běžíme ještě rychleji, díky čemuž lineární čas běží ještě rychleji s námi. Neboť my děláme čas. Ve 21. století pracujeme na instantní, kvapem utíkající přítomnosti. Ted', ted', ted', ted'. Je jiná než přítomnost sestersky objímající věčnost. Je měřitelná, kvantifikovatelná, digitalizovaná, neklidná, vyprázdňená, mizící. Je současná jen sama se sebou, nikoli s věčností. Sama se sebou a s nicotou. Dnes je normální nemít čas, nestíhat a kolektivně si pěstovat přesvědčení, že čas lze ztratit. Proto se ho snažíme hlídat. Měříme dny a hodiny, kontrolujeme se podle časomíry a řídíme podle kalendáře. Avšak čím více se o čas staráme, tím rychleji běží. Proto nám čas brzy uteče. Rozpustí se v prázdnotě, kam se propadá vše instantní, a my se ocitneme uprostřed bezčasí. Což je v klidu. Z bezčasí pramení dobrodružství života. Bezčasí je věčnost, z níž prší a poprchávají všechny tvary přítomnosti. Právě tento déšť vlhčí oči, když se odváží nehlídat čas a nespěchat. Oči, které si dovolí nemrkat, se rozhlížejí po krajině věčných oka mžiků.

Sever

Duše se vtělují, aby se v časech života setkávaly s hejny příběhů a zažily tisíce tvarů přítomnosti. Život sestává ze setkání s cizími přítomnostmi. Nelze žít mimo příběh vlastní doby. Na internetu plaveme v bezčase. Proto je tak složité uhlídat čas, který trávíme na počítači nebo hlazením svého telefonu. Včera jsem narazil na digitální animaci Mony Lisy. Je na ní vidět její jazýček. Je to nejstrašidelnější jazýček v dějinách obrazů. A pak jsem měl pocit, že je mi jedno, jak jsem starý. Nevěděl jsem, kolik je hodin, ani jak se zrovna jmenuje den. Přítomnost je jako pěna na tekoucí řece. Když koukám do monitoru, okolní krajina se mi boří do srdce. Rád se stávám internetem. Lajka zemřela dneska ráno. Kolumbus doplul na Bahamy teprve včera. Vzpomínám si, jak jsem seděl u prvního ohniště. Jedna Prométheova kamarádka vytáhla lyru a něžně rozechvěla její struny. Od těch dob všichni tančíme životem. Nikdy jsem netančil rád, styděl jsem se. Postupně se toho zbavuju, ale jde to pomalu. Jen matně si vybavuji Ježíšovu tvář, protože ho přibíli na kříž, když jsem byl ještě hodně malý. Příběh člověka je starší než Země. Čas se nedá ztratit. Vloni jsem vystoupil z metra. Šel jsem domů a došlo mi, že se dožiju stovky. Tedy nemusím nikam spěchat. To jsem sice už věděl, ale tenkrát jsem po celém těle pocítil, že mám před sebou ještě víc než šedesát let. Takže v klidu stihnu vše, co si chci zažít.

Střed

„Ahoj Mami,“ pozdravil plameňák, když dorazil ze školy dřívě, než se čekalo. Podívala se na něj podivně, měl být přeci ve škole. „Jen se najím a vypravím se na výlet.“ „Na výlet? Neměl by ses spíš vypravit zpátky do školy?“ „Výlet je lepší než škola, mami,“ zůstal plameňák sám sebou a dal se do bahenní polévky, kterou si sám nabral na talíř, což se stalo vůbec poprvé. Maminka si toho všimla a se zájmem čekala, kudy bude nápad jejího ptáčátka pokračovat. Po chvíli se neudržela a zeptala se, kdy se z výletu vrátí, konkrétně jestli se vrátí do večere. „Do večere se nevrátím,“ pronesl klidně plameňák, když polkl sousto přítomně se válící v zobáku. Mluvil pomalu. „Vlastně nevím, jestli se někdy vůbec vrátím. Jdu na opravdový výlet, veliký, dlouhý a snad i nebezpečný. Na výlet, na jaký se vydávají hrdinové z legend.“ „Aha, ale to se můžeš vrátit, ne?“ zeptala se maminka smutně. Kývl na souhlas, i když tak nějak nepřesvědčivě, jakoby nuceně. „Budeme se na tebe všichni těšit,“ řekla, ale myslela přirozeně především na své vlastní, mateřské těšení. „Hrdinové z legend se přece mohou vrátit domů,“ pohladila plameňáka pohledem. „To je pravda, maminko,“ musel s ní souhlasit. Když však pokračoval ve větě, raději se upřeně díval do talíře: „Mohou, ale nemusí.“

VII

Jednoduchost

Východ

Lajka chápala, co se jí děje. Věděla, kým se stává. Když nastupovala do modulu, dívala se do tváře věčnosti. Přetížení při startu bylo nesnesitelné. O mnoho let později jsem se z Prahy vydal na procházku do Beskyd. Šel jsem na své neoblíbenější koupaliště v republice, a tak jsem se vypravil letně, bosky, bez mobilu, jen s papírovou mapou, co nezobrazovala všechna místa, kterými jsem šel. Udělal jsem milion kroků, zakopl jsem dvakrát, ani jednou vážně. Asi čtyřicet kilometrů jsem šlapal s náplastí na palci, ale pak sama odpadla a já zjistil, že kůže se již dostatečně obnovila. Mazal jsem si chodidla mastičkou od jednoho vidoucího čaroděje z FAMU. Cestou se nestalo nic akčního, ani nebezpečného. Neměl jsem žádnou krizi. Nikdo na mne nebyl zlý a vždy jsem měl co jíst a pít. Cítil jsem se bohatým, měl přes tři týdny skutečného volna. Nic jsem nemusel, ani dojít na to koupaliště. Žijeme ve zvláštních časech, kdy bohatým je ten, kdo má čas. Cestou jsem objevil, jak je v Čechách krásně a spokojeně. Pochopil jsem, že Bůh je láska. Povídal jsem si spíše s bohy než s lidmi. Tak to vycházelo. Neměl jsem signál, ale necítil jsem se ztracený, ani sám. Viděl jsem koupající se srnky, vosu občerstvující se na stole venkovní zahrádky a už vím, kde v Čechách najít sluneční hodinářství. Spal jsem za jednotou, v lese, anebo u fotbalových hřišť, kde se spí obzvlášť klidně a dobře.

Jih

Život je jednoduchý. Neboť nejsme ve vesmíru proto, abychom se srali. Je také jednoduše složitý, abychom se poznávali. Složitosti, překážky, zádrhele a další problémy existují. Ti, co brojí proti mysli, obviňují z jejich existence vlastní mysl. Jiní, kteří se nehodlají smířit s dnešní dobou, hází původ potíží na rozmanité organizace či seskupení, na stát a jeho strany, na průmyslovou revoluci nebo na firmy žijící všude a nikde. V Antice a v Asii se vypráví, že životní dobro družství si duše vybírají předtím, než na cestě sem překročí řeku zapomnění Léthé. Proto se rodíme a víme i nevíme, do čeho jdeme. Sami jsme si rozvrhli zápletky svého života, ale pak jsme na to zapomněli, abychom je mohli skutečně prožít. Abychom se mohli divit a nechávat se překvapit. Seznamovat se a nacházet se. Abychom si mohli zahrávat. Zapomínáme, abychom se dokázali odvážit a mohli se pustit do neznáma, které je naším osudem, naším životním příběhem. Každý jím projde až na konec. Celou dobu ve středu příběhu láskyplně bouří srdce. Jednoduchý člověk se zabývá láskou k životu. Láska se neumí dívat složitě, láska se všehomírem rozhlíží jediňe jednoduše. Hra s jednoduchostí života je zahráváním si s láskou. Naše duše si vybraly 21. století, čas digitalizace, robotizace a umělých inteligencí. Jsme na světě proto, abychom se je naučili milovat. A při tom poznali, co znamená být člověkem.

Západ

Moderní civilizace je naší přirozeností. Město je přirozené jako les. Počítač je bio jako jezevec nebo rys. Civilizační nemoci jsou živé stejně jako klíště nebo škrábanec od ostružiní. Poslední dobou se rodíme do všehoschopných časů. Myslíme si, že můžeme být, kým chceme. Třeba ženoužem. Ještě podivnější je fakt, že bydlíme na dvou planetách. První z nich je neživou masou kamení a lávy. Je plná složitostí, problémů a jejich komplexních řešení. Bydlí zde bytosti vyrábějící světlo a bojující proti tmě a stínům. Na tuto planetu nedopadá světlo hvězd. Místní se rozhodli, že jej přesvítí vlastní produkcí. Jsou s tím spokojeni, ale nebyvají spokojeni se svými vlastními životy. To je cena, kterou platíme za světlo, říkají. Na druhé, živé a vnímající planetě, je život mnohem jednodušší. Složitosti se zde chápou jako prostředky k poznání a problémy se časem pravidelně rozplývají. Místní tvorové světlo nevyrábějí, ani za něj neplatí, ale přirozeně jej vyzařují. Jsou si vědomi, že každá živá bytost má v sobě něco ze Slunce. V noci kolem planety září hvězdy, jelikož tu nežijí veřejná osvětlení. Zdejší obyvatelům svítí oči, rádi se procházejí tmou a baví se stíny. Jestliže na první planetě vládne konkurence, boj o zdroje a vyhlazování života, na druhé převládá spolupráce, všeobecné sdílení a hlazení světa. Lidé první planety sténají strachem, lidé té druhé sténají láskou.

Sever

Žijeme v nejpohodlnější a nejjednodušší době všech dob. Když doma vyteče odpad, voláme hodinové manželky, nákupy se vozí až domů a internet nabízí jen personalizované zprávy, které se vždy líbí a s nimiž souhlasím, takže nehrozí, že bych se zbytečně vzrušoval. Voda teče z kohoutku na vyzvání a byt sám rozpozná, kdy je v něm zima a přitopí. Robotický vysavač naprogramovaně luxuje a sám se uklízí do nabíječky. Dříve nám zjednodušovaly život přístroje, dnes jsou to chytré počítače. Díky jejich výpočetním schopnostem víme, jak na tom jsme. Ve všech ulicích jsou kamery, a tak je bezpečno. Je pohodlné sednout do auta a zapnout GPS, už nemusíme každou chvíli bloudit. K našim jezdíme tak jednou za rok. Koupili jsme jim chytrého robota, který se o ně stará. Dělá jim společnost, dívá se s nimi na televizi, a směje se přesně tehdy, když se smějí oni, protože na to má vybudovaný senzor. Dokonce si i zapamatuje vtípnou hlášku, a když se dosmějí, zopakuje ji, takže se smějí znovu. Hlídá, aby si brali své léky, a kdyby se jim nedejbože přitížilo, rozpozná to a zavolá záchranku. Chodí spolu na procházky kolem domu. Roboti jsou lepší než psi, protože nekadí, což by byl problém, protože naši už mají špatná záda. Nechal jsem tátu vyplnit knihu Dědečku, vyprávěj a celou jsem ji nahrál do robota, takže mu sem tam připomíná staré časy. Žít ve 21. století je zkrátka jednoduché.

Střed

Aby poznali svět, našli sami sebe, Boha nebo smysl života, cestují plameňáci naboso, spí venku, klidně se koupou ve studeném potoce a jí, co dům dá. Svět je dobré místo na výlet. Jsou v něm samá krásná místa, o nichž by si jeden ani nemyslel, že by na Zemi mohla být. Navíc je svět plný hodných lidí. To bylo jedno z prvních plameňákových poznání. Kdekoli se objeví, tam lidé dýchají nadšením, že mu mohou pomoci. Nebo vyprávět svůj příběh. U jedněch dobrých lidí se plameňáka dobrá paní domu zeptala, zda-li si k vegeburgeru dá raději hranolky nebo americké brambory. „Co jsou americké brambory?“ zeptal se plameňák. „To jsou opečené brambory.“ „Aha, tak ty si dám,“ rozhodl se v mžiku plameňák. „A proč jím neřkáš opečené a nazýváš je americkými?“ Když plameňák nevěděl, zeptal se. Tušil, že slušně se zeptat je nejjednodušší cesta za poznáním. Hostitelka nicméně nevěděla, proč se americkým bramborám říká americké. Nevadilo to. Na jejich chuť to nemělo vliv a plameňák i hostitelka byli velmi mladí, a tak byli na nevědění zvyklí a byli s jeho přítomností v místnosti smířeni. Nevědění si přestáváme vážit až s věkem. „Dáš si kávu,“ otázala se jej dobrá paní, když se dosytosti najedli. „Co je to káva?“ „To poznáš,“ odpověděla stručně a energicky se zvedla od stolu. A tak se plameňák stal v domě u dobré paní závislákem zamilovaným do kávy.

VIII

Zahrada

Východ

Mám i nemám syna. Vždycky to tak bylo. Nikdy jsem s ním nežil, a pokud se jednou v pubertě nerozhodne emigrovat od mámy a táty, ani s ním nikdy žít nebudu. Netvoříme společnou domácnost, nicméně tvoříme nerozlučnou dvojici táta a syn. Máme se rádi. Když se vidíme, cítíme, že si máme spoustu co říct. Většinou si hrajeme a nic neřešíme. Sázíme si při tom do srdce záhony vzájemné lásky. Protože na vzdálenost sta kilometrů se to úplně nedá dělat. Jsem rád, že se exmilá rozhodla, že Jája přijde na svět, i když jsme se prakticky neznali a ona přišla s tím, že jeho tátou bude někdo jiný, protože její srdce to tak chce. Dvacet let studia filosofie umožnilo, že moje srdce to pochopilo a klidně mě nechalo nebýt papírově přiznaným otcem. Protože na rodných listech v životě vůbec nezáleží. Záleží jen na listech, co padají do trávy. Celý podzim, zimu a jaro se v ní pak rozkládají. Každé ráno se probudím a nemám za syna žádnou odpovědnost. Tak si to navolily naše duše, taková je naše zahrada. Moje část příběhu spočívá v objevení, co to znamená být otec bez odpovědnosti, táta na dálku, dospělý bez dítěte, o něž se má starat. Mohl bych být rozbolavělý, smutný, ublížený nebo uražený, ale protože si hrají s jednoduchostí života, jsem klidný, spokojený a láskyplný. S vosami obývajícími skuliny života je jednodušší se kamarádit, než proti nim bojovat, anebo kvůli nim plakat.

Jih

Duše jsou zahrady kvetoucí po celý rok. Každou protéká řeka s tajemným meandrem a vodopádem. Zahrady mohou být uklizené, posekané, či naopak zarostlé a divoké. Duše jsou rády dívoce uklizenými zahradami. Pestrobarevně šumící keře, léčivé byliny, okrasné záhony, stromy obsypané ptáky, vítr, nebe a země. Každá zahrada si během svého života řeší své cestičky. Cestičky nemusí vždy být jasně zřetelné. Zahradami lze procházet i mimo cestičky. Svět je spíš dýchající zahrada vhodná k odpočinku či k dobrodružnému průzkumu než daná, nedýchající, objektivní realita. Vzadu na zahradě dožívá starý altán, v němž se kdysi mladá babička tajně scházela s nepředstavitelně mladým dědečkem. Lak má dávno oprýskaný a po každé zimě jako by se víc a víc propadal do okolních růží a kopřiv. Všichni ví, že altán má svůj život za sebou, ale nikdo necítí potřebu jeho bytí kůlnou ukončit. Navíc v něm bydlí chytrá myš. Některé rostliny kvetou výhradně na slunci a jiné mají rády stín. Přesně jako lidské duše. Vítr do zahrady přináší nová semena nebo bouři, co sklízí úrodu předčasně. Zahrady, stejně jako duše, jsou ohraničeny, ale nikoli omezeny, živým a jedlým plotem. Jde o houštinu, jež plodí šťavnaté ovoce, květy pro včely a hmyz, bobule na zimu pro ptáky a úkryty pro každého, kdo hledá a nachází jen křoví.

Západ

Zahrada, to je především práce a starost, nese se naší dobou. Máme rádi zahrady, kde nic neroste svým vlastním životem. Zahrada není příroda! Žádné křoví, žádné jedlé ploty plné skulin! Žádná popadaná jablka! Ptáci u nás na zahradě nemají co dělat! Kdo nemá svou zahradu do posledního detailu pod kontrolou, ten je nekulturní lenoch a flákající se špindíra. I mezi zapadajícími civilizačníky je zahrada obrazem duše. Vypráví o nás kolemjdoucím. Milujeme trávníky a nenávidíme, když se s nimi nějaká sedmikráska nebo pampeliška rozhodne přátelit. Sekáme trávu, aby byla co nejkratší. Krátký trávník nepokrývá dostatečně zahradní půdu, jež tím pádem vysychá. Proto schne i náš trávník, tedy je potřeba ho zalít, aby dobře rostl. Spotřeba vody na trávníky je nevídaná. Nikoho nebaví kropit zahradu, ale udělat se to musí, neboť tráva jinak neporooste. A tak tráva roste a my ji sekáme, protože roste. Sekat trávu také není zábava, ale loni jsme si koupili supersekačku a je potřeba ji provětrat a navíc, jak by to vypadalo, kdybychom neposekali zahradu? Inu tak, že by se z ní stala zahradní louka plná života. Příští rok si koupíme robota, který bude sekát trávu za nás. Díky za technologický pokrok! Bůh žehnej vědě, robotice, efektivně a dokonale strážnému trávníku! Některé duše jsou zahrady a jiné duše jsou louky. Ale nikdy nejsou trávníkem. Duše může být i les, anebo prales.

Sever

Plevel neexistuje. Je to výmysl moderních zahrádkářů. Je vedlejším efektem botaniky, že jsme zapomněli vnímat skryté schopnosti rostlin a stromů. Každá květina, všechny listy a mízy světa mají své využití. Nic nežije jen tak. Samoučelnost se ve vesmíru nepěstuje. Příroda je ze své přirozenosti divoká, a tak v ní denně dochází k rozmanitým škrábancům, zraněním či nevolnostem. Proto zvířata dobře znají, kterou květinu sezobnout, když se jejich tělo nenachází v rovnováze. A také lidé, kteří se nenechali odtrhnout od divokého toku příběhů, vědí, kdy a nač je dobrý ten který lísteček, kořen nebo květ. Takových lidí zbývá pomálu. Naštěstí se všechno dá naučit. Každá složitost života slouží k duševnímu dobrodružství, k zahradnění se. Květy existují, aby dodávaly potěchu očím, slast nosu či jazyku a životní rovnováhu všem, kteří ji zrovna potřebují. Nepotřebují ji děti, které si zrovna hrají na zahradě. Rvou z nízkých větví nezralé ovoce, chytají končky a trhají jim zadní nožičky. Snaží se kameny zasáhnout barevné kapry v rybníčku, ale ani jednou se jim to nepodaří. Ted' se před pohledy svých rodičů schovávají v úplně nejhustějším křoví a šeptají. Rodiče jejich napjaté ticho neregistrují a dál se baví mezi sebou. Nevšimnou si ani, když děti ven ze křoví s vypětím všech sil a snů stěhují starověkou rezavou truhlici s pokladem.

Střed

Plameňák se nacházel naplno pohroužen do života vnějšího světa. Pracoval za mizerný plat jako číšník v zahradní restauraci na okraji velkého města. Pamatoval si objednávky, nosil a sklízel talíře, servíroval kávu a doporučoval dorty. Přestože často necítil nohy ani křídla, pohyb mezi lidmi ho bavil. Většinu dne se nezastavil. Nejvíce si užíval, jak všem jednoduše dokázal splnit přání. Plnil si život uspokojením a smysluplností. Hrálo ho srdce. Domů přicházel celý unavený a jakoby v jiném stavu vědomí, napil se vody, padl na postel a spal až do rána, kdy se probudil a bez snídaně šel znovu do práce. Naštěstí to neměl daleko. Bydlel přímo nad restaurací a nevěděl, že je svým zaměstnavatelem otrocky zneužíván a nepřiměřeně ohodnocován. Plameňáci neřeší, zda-li je svět spravedlivý či nikoli. Cítil se součástí neskutečného dobrodružství. Vždy, když se jej majitel restaurace optal, zda-li se u nich cítí spokojen, spustil půl hodinovou oslavnou ódu na své pracovní místo, takže šéf se na jeho pocity raději přestal ptát, protože ho potřeboval na place a ne zpívajícího za barem. Plameňáci nezpívají příliš harmonicky, ani když jsou šťastní a spokojení. Jednoho dne zavítala do restaurace hygienická kontrola a šéfovi zakázala zaměstnávat plameňáky, takže musel opustit svůj pokojíček nad restaurací a jít dál.

IX

Děti

Východ

Hráli jsme před barákem na schovávanou. U lampy rostla vysoká tráva. Schoval jsem se za ni. Měl jsem jistotu, že jsem schovaný opravdu dobře a nikdo mě nemůže najít. Nikdy jsem nepochopil, jak jsem se za tím malý trsem dokázal skrýt, ale zůstalo to ve mně dodnes. Přímo před nosem se mi odehrával vesmír. Byl to fascinující pohled. Tenkrát jsem poprvé zahlédl mikrokosmos. Anebo jsem tehdy své tělo poprvé ponořil do říše neviditelna. Byl jsem malý a zdaleka jsem ještě neměl objeveno, kým jsem. Ještě jsem neměl hotovou identitu. Ještě jsem byl plně ponořen ve hře na sebe sama. Byl jsem houbou ležící v trávě. Nasával jsem svět, byl pro mě čerstvý, zajímavý, plný skrýší a vpíjel se rovnou do mě. Ležel jsem tam celou věčnost. Nemohli mě najít, protože jsem se právě nacházel já sám. Stébla trávy se ztrácela v hlíně přímo před mým nosem. Hnědý mravenec pracovně cestoval a pavučina pokrývala trs. Vlastně jsem se nekryl stéblly trávy, ale tou pavučinou. Tenkrát jsem poprvé vědomě věděl, že jsem vesmírem, mravencem, beruškou, broukem, trávou i zemí. Když si zahrávám s jednoduchostí života, schovávám se za pavučinou. Poslední dobou potkávám pocit bezpečného a neodhalitelného úkrytu často. Naučil jsem se řídit, kdy jsem neviditelný a kdy nastává čas vyběhnout ven směrem k pikole.

Jih

Pro děti je život hra, v níž hádání se o pravidla je důležitější než výsledná dohoda. Všechna pravidla platí, dokud nejsou stanoveny jiná pravidla. Děti, stejně jako ptáci, hrají hru s jednoduchostí života přirozeně. Teď si na zahradě hrají na dospělé. „Vyjedeme ještě za tmy.“ „Když vyjedeme hned ráno, stihneme se v klidu zastavit na oběd,“ říká holčička v šatech s Elsou. Havárie. „Potápíme se!“ „Zachraň se, kdo můžeš!“ „Všude jsou žraloci!“ Děti nemluví, křičí! Nápad neexistuje, dokud ho nezařveš světu do ucha. Pár rodičovských pohledů kontroluje křiklavou situaci. Děti se válejí po trávě, jež se rozbouřeně vlní. Dno moře umí být identické se zneklidněnou hladinou. „Chyťte se ptáků! Dostanou nás z vody!“ Letí na ptáčích až na ostrov. „Uděláme si piknik!“ Běží do chaty, drancují kuchyň a po ostrově pečlivě rozprostírají nádobí. Vaří a hodují. Teď obcházejí své rodiče a nabízejí jídlo. Tajemně se usmívají. Když si všichni dospělí zobnou neviditelných dobrot, holčička v šatech s Elsou pustí tajemství ven: „Všichni jste mrtví! Zabili jsme vás otrávenou kašlí!“ Rodiče v křečích padají do trávy. Nehybně se válí. Někteří s vyplazenými jazyky, jiní zmrazení v podivné póze. Děti se smějí. Dokud neznejistí. Rodiče jsou skutečně mrtví. I rodiče umí hrát doopravdy. Jen dospělí, kteří umí hrát doopravdy, se hrami učí podobně jako se hrou učí děti. Každá kaše je skutečná. I ta imaginární.

Západ

Školy nebyly vynalezeny od toho, aby otevíraly člověku dveře do světa, ale aby dětem z těla vyhnaly hravost a lehkost bytí. Aby z nich vytlačily zvědavost, radost a živost a organizovaně jim zabránily ve volném pohybu krajinou. Ve škole přicházíme o moc. O schopnost zacházet s krajinou venku a poznávat krajinu uvnitř. Kdyby Lajka chodila do školy, měla by pocit, že ji do kapsle strčili a že jsou odpovědní za její smrt. Protože do školy nechodila, byla si moc dobře vědoma, že si do vesmírné lodi naskočila sama a díky tomu se mohla cítit jako nejmocnější pes všech dob. Jako fena plně zodpovědná za svůj život. Škola je masové médium na filtrování informací ze světa. Proto se dnešní děti raději učí z internetu, z videí svých vrstevníků a ze sociálních sítí. Tam cítí moc filtrovat si informace o světě po svém. Za poznání je každý odpovědný sám. Poznání je hra. Je na každém, kterými krajinami se rozhodne projít a co se v nich rozhodně naučit. Neexistuje nic takového jako všeobecný základ světa, existuje výhradně všehomír, k němuž má každý člověk od narození až do smrti neomezený přístup. Život neobsahuje přijímací ani závěrečné zkoušky. Ve škole jsme se naučili rozlišovat mezi časem učení a časem zábavy. Jsme zapadající civilizací, protože věříme návykům ze školy, mlčíme a rozlišujeme hru od poznání. Proto pro dnešní dospělé hra s jednoduchostí nemusí být vůbec jednoduchá.

Sever

Poslední dobou máme obavy pouštět děti ven. S dětmi nás dnes pojí především strach. Jaksi cítíme, že pracujeme na tvorbě příliš nebezpečného světa. Pracovat se musí, i když to znamená udržovat v provozu svět plný hrozeb. Tak vytváříme nebezpečný svět a bojíme se do něj pouštět děti. Mohlo by se jim tam něco stát! Jenže smyslem života je, aby se nám na světě něco stalo. Děti jsou od přírody odvážné a umí riskovat, pouštět se do dobrodružství, objevovat nečekané a převratné. Mají mrštné tělo, svůj rozum a silný, pronikavý hlas, který se nebojí se použít. Milují zahrávání si se světem. Děti se nebojí, bojí se jedině dospělí. Kdy končí dětství a začíná dospělost? Ten oka mžik je ve skutečnosti neskutečně nejasný. V kolika jste si přestali zahrávat? Kdy vám začalo vadit, že neznáte pravidla hry? Kde jste nechali zálibu v překvapení? Kdy jste se naposled cítili ohromeně? Kdy jste přestali být lační po tajemství života? V kolika letech jste začali brát život vážně a ztratili schopnost mocně řvát? Mně se nikdy nestalo, že bych odložil zvědavost a nadšeně zářící oči. Má dospělost je dlouhohrající hra na dospělé. Je to zcela skutečná a vážná hra. Jasně, že jo. Být dítětem i dospělým najednou je nejen hravé, ale i zdravé, veselé a přirozené. Vytvářet svět, po němž volně běhají děti a hrají hru na sebe sama, je pro mě jediným skutečným imperativem dnešní doby. Je to znak dospělosti.

Střed

K rybníku, kde plameňák právě snídal plotice, přitáhlo hejno malých dětí a táhlo velkou oprýskanou truhlici. Pomalu se přiblížil, obezřetně, nenápadně, aby je nevyplašil. Měl chuť se na truhlici řádně vyptat. „Co to máte?“ „Poklad.“ „Poklad? Co to je?“ nevěděl plameňák, jelikož se nikdy s žádným pokladem nesetkal. „Poklad je to nejcennější na světě.“ „To nejdůležitější!“ „Je nejkrásnější na světě!“ „Nejlepší ze všeho,“ překřikovalo jedno dítě přes druhé. Evidentně nemají vůbec ujasněné, co poklad je, projela plameňákem myšlenka, ale nevěnoval jí pozornost. „Jenže zatím jsme tu bednu nedokázaly otevřít,“ řekla s lehkým smutkem v hlase malá holčička, „nemohl bys nám pomoci?“ Plameňák si myslel, že by jim pomoci mohl a snažil se na truhlu podívat z větší blízkosti, jenže děti stály kolem ní, takže se k ní vůbec nemohl dostat. Kroužil kolem, nakukoval mezi jejich hlavíčkami, občas se snažil protlačit mezi nimi, ale nešlo to. Děti se mačkaly kolem truhly a nespouštěly z ní oči. „A dáte mi ji?“ musel tiše podotknout. „Klidně,“ řeklo největší dítě, odstoupilo stranou, zahledělo se na plameňáka a potom na něco za ním. „Ty jo!“ vypadlo mu z pusy a všechny děti se ohlédly a oka mžítě odeběhly pryč za novým dobrodružstvím. Tak plameňák přišel k truhlici s pokladem.

X

Láska

Východ

Je tisíc podob lásky. Láska umí deset tisíc pohybů a milión záchvěvů a přesto je stále sama sebou. Láska povznáší jako vítr a tíží jako osud. Rozverně zlehčuje a zároveň klidně zatahuje člověka do nejtemnějších hlubin, kde to bolí, štípe, svědí a stíní. Láska je jednoduchost je klid je krása je dobro přetrvávající, ačkoli zrovna prudce a studeně prší. Láska drží všehomíra pohromadě. Hladí si, aby se stalo, co se má stát. Láska je všehomírovo lepidlo. Nikdo nikdy neviděl zmatené či rozlobené lepidlo, lepidla jsou klidná, i když nedrží. Láska není jedno či druhé, ale to třetí, ono mezi, oboje. Někdy se říká, že protiklady se přitahují. Ve Španělsku zase hledávají druhou půlku pomeranče. Láska k sobě váže stejně i jiné. Spojí dvě duše a chová je dohromady, i když se na sebe už nemohou ani podívat a hádají se a nenávidí. Někdy se dokonce i mlátí a tyranizují, čemuž se nedá rozumět, ale to je lásce jedno. Kde žije láska, není potřeba rozumět, ani se chápat. Láska si nevybírá a roste všude. Lajka milovala své trenéry, ty vědecké vrahy, kteří celou dobu jejího tréninku věděli, jak to dopadne. Milovala je jako pes miluje svého pána. A oni milovali ji. Bez lásky by se člověk do vesmíru nikdy nepodíval. Když v sociální síti dostanete lajk nebo srdíčko, znamená to, že vás má někdo rád. Anebo když obdržíte mail. Bez lásky by maily vůbec nefungovaly. Život je hra s jednoduchostí lásky.

Jih

Novorozenci hravě zvládají dávat lásku sobě i všem okolo. Očima novorozeněte se člověk může dívat po celý život. Život sestává ze vztahů vytvářených láskou. Díky lásce se maminky budí, protože se probudilo dítě, ještě dříve, než se probudilo. „Ráno jsme se třikrát pokakali, bolelo nás břicho.“ Mateřský plurál je láska vtisknutá do jazyka. Mluvíme je zde zvláštní dvojbytnost maminka-dítě. Nejpřirozenější bytostí není žádný jedinec, ale dvojice (či trojice, čtveřice, pětice). Láska rozšiřuje možné tvary člověka. Děti nejsou samostatné jednotky a maminky také ne. Mámá není individualita. Děti a maminky jsou společně natolik, že vzájemně dokáží sdílet nejen myšlenky a pocity, ale i bolesti a nemoci. Dítě je samo sebou i mámou a mámy jsou samy i se svými dětmi. Přestože jsou maminka a dítě nerozlučně propletení, zároveň žijí dva různé životy, dva světy, dvě prolínající se krajiny, dva spletené příběhy. Máme zodpovědnost za děti, bez nás se nenají a nastydnou, ale nemáme odpovědnost za jejich život, za dobro přátelství jejich příběhu. Jsme zodpovědní za lásku. A zase. Stejně jako děti. Z pohledu dítěte jsou všichni rodiče nejlepšími rodiči. Děti neporovnávají, děti milují. Děti jsou středem i obvodem dvojbytnosti. Stejně jako maminky. Nikdy nepřestáváme být dvojbytností, trojbytností, čtyřbytností. . .

Západ

Miloval jsem ji roky. Ve třetí třídě nám celá družina uspořádala svatbu. Raději jsem hrál piškvorky, jak mi to přišlo trapný. Později mi jedna řekla, že se mnou už nemůže být, protože je jí se mnou moc dobře. Druhá první láska měla za oceánem ještě jednoho. Další mě učily dalším tvarům něhy. S další jsem byl, abych nebyl sám, využíval jsem ji, a když jsem jí měl dost, zachoval jsem se zle a trápivě. S další jsem zakoušel rodinný život, než jsem objevil, že jde sice o příběh mé duše, ale nejde o moji rodinu. Jinou jsem znal jedinou noc, přijela do Prahy v rámci tří denního opuštění ze služby izraelské armády. Nevzpomínám si, jak se jmenovala. S další mám syna a vím, jak se jmenuje. Jedna pracovala jako luxusní společnice. S ní jsem prozkoumal žárlivost, vlastnictví druhého a dno lásky. Nakonec mě nechala ona, když se zakoukala do syrského milionáře, což jsem ocenil a ulevilo se mi. S první láskou jsem se rozešel na školní chodbě. Prostě jsem jí to třemi větami oznámil a šel do třídy. Měl jsem pocit, že už ji nemiluji dostatečně. Nevěděl jsem, že láska opadáva. Prý plakala celou vyučovací hodinu. Neuměl jsem se tehdy ještě rozcházet mile. Až po letech jsem jiné milé vše mile vysvětlil. Prý to bylo nejkrásnější, co jsem jí kdy říkal. Teď se dívám do očí tak hlubokých, že o nich nelze mluvit, a tak se musí mlčet. Dnes spolu dotapetujeme koupelnu modrými a červenými papoušky sedícími mezi květy.

Sever

Láska jednoho začíná tam, kde začíná svoboda druhého. Začíná, začíná, nikoli končí a začíná. Život nesestává ze střetů a vyhraňování, ale ze setkávání. Protiklady spolu nebojují, splývají a milují se. Světlo něžně hladí tmu a tma hebce zakrývá světlo. Jednoduchost miluje složitosti a složitosti se vzhlíží v jednoduchosti. Den a noc se láskyplně střídají. Hranice mezi jedním a druhým nejsou omezující, jsou tvarující. Svoboda jednoho začíná tam, kde začíná láska druhého. I dva, kteří jsou jedním, jsou dvěma, přestože jsou jedním. Člověk nikdy nestojí proti světu, ale může stát proti sobě. Pokud se nemá rád. O kousek dál nechává jedna maminka jedno dítě, aby ji láskyplně opustilo. Balí si oblečení a herní konzoli. Blízkost dospělosti chvěje jejím tělem. Cítí se vděčně a přejícně. Láska je snad nikdy nehladila hlouběji, něžněji, osudověji. Vzájemně si způsobily pouze ideální množství traumat. Odmalička se snažila dávat jí volnost, vkládala do ní i do sebe hřejivou důvěru, těšila se na každé zkomoleně vymyšlené slůvko, na první krok i na první skok ze stromu. Čím více dávala, tím více měla. Těšila se na vše, čím si dítě, nikoli její dítě, ale svoje dítě, projde. Byla zvědavá, čím se obě stanou, než to skončí. Láska je ztělesněná zvědavost. Oběma ženám září oči. „Mám tě ráda, mamí,“ zípnuł zip na tašce. „Já tebe taky. Někdy se přijd ukázat.“ „Jasně.“ „Nepotřebuješ peníze?“ „Potřebuju.“

Střed

Nebe se zatáhlo a plameňák se ocitl uprostřed cizí krajiny. Schyluje se k bouři a začíná být zima. I nejmenší peříčka se mu teď čepýří. Temnota a první kapky deště se snášejí kolem. Není kam se schovat. Cítí samotu. V cizině. Stojí na jedné noze. Daleko od hejna, kdesi uprostřed cesty, někde v zemi nikoho, pryč z rodné pláže. Postává ztracený, zapomenutý, nemilovaný, opuštěný. Mokne jako slepice, jeho peří vsakuje bouři, třítí se a těžkne pod náporem přívalového deště. Plameňáččí duše se propadá do hlubin noci. Blízkým stromem projede blesk. Zavírá oči. Ví, že neusne, ale doufá, že když bouři neuvidí, bude bouřit méně. Nepomáhá to. Napadá jej, že tady zemře, ale nevěnuje myšlenku pozornost. Dobře dělá, alespoň může zaslechnout bouři, jak k němu informačně promlouvá: „Nebe tě plodí. Vítr tě snáší. Země tě rodí. Život tě přijímá. Po cestách světa vede tvůj příběh, plameňáku! Máš tolik síly, kolik dáš. Máš tolik moci, kolik můžeš. Máš tolik důvěry, kolik chceš. Jsi bouřit jako já!“ Pak se bouře vypíná a on usíná. Má sen. Drží knihu plnou odpovědí na všechny otázky. Když otáčí její stránky, všemu rozumí. Pak kniha hoří a křídla, která ji nesou, hoří též. Nachází se ve zpívajícím městě. Všem rozumí, úplně všemu a všem, ale chybí si. Otočí se a vidí, jak se na něj řítí hejno plameňáků. Rozhodne se, že je dožene. Běží za nimi a oni běží proti němu, ale nikdy se nepotkají.

XI

Tělo

Východ

Aby děti mohly prožít svůj život v digitalizované společnosti smysluplně, musí se znát se svým tělem. Jedině díky tělu lze v informačním oceánu udržet rovnováhu. Proto je úkolem dospělých chránit děti do sedmi let před přílišným setkáváním s obrazovkami. Z videa se tělo nenaučí nic, co už neumí. Dnes lze běžně narazit na dospělé, kteří jsou s vážnou tvářích schopni tvrdit, že v budoucnu tělo vůbec nebude potřeba. Děti takovým řečem nevěnují pozornost. Klidně se učí chodit, ochutnávají svět, bouchají se o něj a beze spěchu si s ním pohrávají. Při hře s tělem děti poznávají vlastnosti a schopnosti těla. Jeho ohebnost, veselost, mrštnost, lehkost, bezstarostnost, pevnost, nadšení, zvědavost a neohroženost. Jeho hranice i jeho bezhraničnost. Existují skutečné a zbytečné pohyby těla. Zbytečné je působit si zranění, svírat se strachem, milovat stres či vyžadovat souhlasné pohledy okolí. Zbytečné pohyby unavují, škubají, trhají na kousky, způsobují těžkosti, marnost, ztracenost, pupínky, deprese a bezmoc. Všichni ti, kteří by se svého těla nejraději zbavili, to vše znají na vlastní kůži. Skutečně se pohybující tělo se namísto toho zahradní, raduje se a klidně se plní smyslem. Hledání je pohyb zbytečný, nalézání se je pohyb skutečný. Děti umí výhradně skutečné pohyby. Dokud se od dospělých nenaučí pohybům zbytečným. Obrazovky vysílající dětské pořady nabízejí vesměs zbytečné pohyby.

Jih

Co vteřinu se na Zemi narodí asi čtyři lidská těla, ale statistika nezohledňuje ty, kteří se rodí podruhé. Středověcí učenci chápali člověka jako zmenšený obraz univerza. Tělo zobrazuje svět a naopak. Život je příběh spletený z cest tančících k tělu, skrz tělo a z těla ven. Jíst znamená ochutnávat svět, projídat se skrz něj. A také to znamená vkládat do sebe kousky hvězd. Chemické prvky, z nichž se naše potrava skládá, jsou drobky dávných hvězd. Proto Lajka v kosmu nepotřebovala nic obědvat. Jen pila kafe. Je nesmírně vesmírně obohacující pozorovat jídlo, jíst pomalu a sledovat, co se v těle odehrává, zatímco se mysl nebo krev mísí s příběhy všehomíra. V našem těle vůbec nežijeme sami. Jen ve střevěch bydlí asi dvě kila bakterií a červíků. Z jejich pohledu je naše tělo krajinou. Rodí se v nás, učí se tu, pracují na našem společném životě, baví se, milují a umírají. Jedno tělo je jedna krajina je jeden svět. Když lidské tělo tančí, bakterie i hvězdy tančí s ním. Je možné, že člověk nepotřebuje jíst, ale co se potom stane s bytůstkami v nás? Kudy v tom případě hvězdy chodí na procházky lidským nitrem? Očima, ušima, myslí? Nejspíš také, ale co když mají hvězdy cestu přes hrbolky jazyka ze všech nejraději? Co když je pro jejich výpravy pozemskou atmosférou zaslíněná cesta chuti tou nejvýživnější, protože nejdobrodružnější?

Západ

V pátém století si čínští budhisté pálili vlasy, ruce či trupy na znamení, že mají všechny iluze světa pod kontrolou. Kyberprostor je ztělesněním západní mysli. Proto sezení u počítače tělo chřadne. Neboť sedí a čučí na mysl a její nápady. Internet je zviditelněné kolektivní vědomí. Jako se může každá jednička změnit na nulu, a tak tvořit digitální kód, může být každá myšlenka nahlédnuta jako svůj opak, a tak vytvářet nekonečnou síť kolektivního vědomí. Ve tvarech počítačových sítí zhmožňujeme své myšlenky. Obrazovky pálí oči. Nejvíce chřadne tělo vědcům. Ti nevěří, že by člověk mohl svou mysl jednoduše nahlédnout sám. Věří, že lépe ji vidí počítače, a tak napojují mozek na čidla, kabely a obrazovky, dívají se na výsledné obrázky a vyvozují, jak lidé myslí. Říkají, že díky počítačům mohou vidět myšlenkové pochody. Na monitoru. Počítače vědců jsou zrcadla jejich mozků. Mozků, co žijí mimo tělo. Vědci často zaměňují mysl za mozek. Proto o mysli nic moc neví. Protože zkoumají mozky a ještě pouze na počítači. Mysl však nesídlí v mozku a mozek je bez těla ničím. Vírou v omezené vědecké poznání a slepou důvěrou v počítače obíráme svá těla, myslí a oči o moc. Kdo věří v počítače, nevěří sám sobě. Nevěnuje si pozornost a čas, jež jsou nezbytné k seznámení se s mocí. Mysl lze vidět i bez počítače, ale my se ve jménu pokroku, vědeckých fakt a svobody informací díváme jinam.

Sever

Mocné tělo se na svět dívá srdcem, jí a pije, močí, kadí, spí, dýchá. Miluje sebe, druhé i třetí, krásu světa i všechny iluze. Očima a rukama lidského těla se bohové dívají na stvoření. Mocné tělo je otevřeno neznámému a nečekanému. Je měkké, lehké, ohebné a hravé. Dnešní těla civilizačníků bývají sevřená, neboť jsou nejistá. Berou se realisticky a těžce a vážně trvají na potřebě mít pod kontrolou sebe i vše kolem. Žijí ve stálém strachu, a tak staví štíty a zatarasy. Bráníme svá těla před světem. Čím je chráníme pozorněji, tím se cítíme ohroženější, nemocnější, bezmocnější. Lajka byla krásně sebevědomá a nechápala vesmírnou kapsli jako ochranné zařízení svého těla. Pro ni nešlo o obal, spíše o žebřík. Plášť modulu, v němž klidně seděla, se po hodině tam venku proměnil v její srst. Dopila kávu a dostala chuť na sladké. Nacházela se mimo planetu, za hranicí představitelného, daleko od cukrárny. Nejbližší sladkostí byla Země. Lajka se té představě otevřela. Vyplázla jazyk a šla. Splynula se zemskou atmosférou. Lízala zemský povrch. Když se přehřála, usmála se a spokojeně v kokpitu zemřela. Lajčin krok za sladkostí života byl skutečným pohybem. Uváženě smysluplným, odvážně lehkým a jednoduchým jako poslední mrknutí očí. Když bylo po všem, Lajce ukápla slza. Ta se nerozpustila. Dodnes nahore létá kolem dokola a zachytávají se na ni malé kosmické částicky. Za miliardu let bude mít Země dva měsíce.

Střed

Plameňák nebyl po oné noci ve svém peří. Nechtěl být bouří, potřeboval zůstat sám sebou. Přestalo se mu dařit. Nikdo už jej nezval na americké brambory, nikdo mu nedaroval letný úsměv. Svět už k němu nechodil. Slunce teď nesvítilo, aby se zaplétalo se září plameňáčích očí. Jednoduchost putování jakoby se rozplynula. Ráno se budil unavený, večer usínal smutný. Nehezky o sobě pochyboval, přemítal, zda-li udělal dobře, že odešel z pláže do světa a často si myslel, že neudělal. „Asi jen před něčím utkám, když neustále něco hledám, ale před čím?“ Chtěl by se mít jako dříve, ale jak na to? Viděl se jako nikdo. Jako ošuntělý a hloupý a arogantní plameňák ztracený ve svých představách o tom, co a jak by mohlo nebo mělo být. Hlavou mu tančily myšlenky a všechno zhoršovaly a komplikovaly. Pak znovu zaslechl hlas bouře, tentokrát přímo v sobě, kdesi za svými malými plameňáčimi očky: „Když chceš milovat sám sebe, jak to uděláš, abys byl milující i miláček? K lásce jsou vždy zapotřebí alespoň dva. Láska se nevěnuje bloudivým v samotě.“ Objevil, že i plameňáci mohou mít husí kůži. Začal se třást. Pozoroval cukání svých křídel, ale nechtělo se mu nikam letět. Brněl ho zobák. „Brní ti zobák,“ řekla jeho mysl. „Brní mi zobák a moje mysl mi říká, že mi brní zobák.“ Měl dojem, že jich v jednom plameňáčím těle teď mluví nějak hodně.

XII

Vztahy s myslí

Východ

Vesmír je dobré místo pro rozvíjení vztahů. Zvláště pokud vystupuji na několika sociálních sítích. Teď už vím, že moje mysl je malá. Dokáže obsáhnout celý kosmos, umí si představit nekonečno i neviditelnost, být stejná i jiná, plná i prázdná, černá i bílá a přesto je malá. Já jsem mnohem rozsáhlejší, vyšší a hlubší než má mysl, protože vlastním chytrý telefon. Je růžový. Je chytrý, neboť má rychlé připojení, takže se můžeme ihned dostat ke všem informacím světa i ke každému, kdo pro mě může něco znamenat. Jsme s telefonem jedno tělo, jedna mysl. Máme krásný vztah. Občas bouřlivý a tichý, ale ještě nikdy se nestalo, že bychom každý spali v jiné místnosti. Rád ho hladím a on na mě často pípá a svítí. Pravidelně se od něj nechávám fotografovat a sdílet. Umí ukázat, že dobře vypadám, i když vůbec dobře nevypadám. Často mi říká, jak dobře vypadám a sdílí mě. Neustále o nás posílá data do širého světa. Každý se tak o mně může dovědět. To se mi líbí. Moje mysl se v tom přímo vyžívá. Čím více má lajků, srdíček a komentářů a čím větší digitální stopu zanecháváme, tím se cítí uskutečněnější a úspěšnější, protože má více vztahů, větší dosah a víc lajků. Sdílení napomáhá i negativní reakce a mračící se smajlíci, ale z nich myslí není dobře. Pak je mi špatně od žaludku, točí se mi hlava a nic mě nebaví. Je to složitější část hry s jednoduchostí života, ale četl jsem, že deprese ke vztahům patří.

Jih

Mysl ráda ví a nerada neví. Co nezná nebo čemu nerozumí, se jí nelíbí a chytře proti tomu bojuje. Mysl odmítá nevědět. Zato duše neví úplně klidně. Duše je věděním i nevěděním. Zatímco mysl kontroluje, duše důvěřuje. Důvěra je sebevědomý vztah k neznámému. Každá duše je sebevědomá, zatímco mysl bývá sebevědomá jen výjimečně. Proto má mysl ráda spíš kontrolu než důvěru. Kontrola je nesebevědomý vztah ke známému. Právě kvůli kontrole byla mysl fascinována sestavením počítače a kyberprostoru a svědomitě na nich pracovala a pracuje. Poslední roky se však děje něco zvláštního. Mysl není z internetů vůbec nadšená. Neví, co si o nich má myslet. Síť je výkonnější, složitější a pohotovější než ona sama. Ukazuje se, že svůj výtvar nemá vůbec pod kontrolou. Z myslícího pohledu sestává síť ze samých černých skříněk, do nichž nevidí. Navíc tuší, že s rozvojem učících se algoritmů bude ještě hůře. Na sociálních sítích se myslím už dnes dělá vysloveně špatně. Jsou pro ně nelogické, plné emocí a prázdná a jsou příliš mnohostranné. Duše nezažívá na síti nic výjimečného. Je zvyklá zaplétat se s příběhy, které jsou rozsáhlejší a mocnější než jedno lidské tělo či jedna rozumná mysl. V klidu přijímá pohledy zasítovaných očí a bere je za své, i když jim nerozumí. Necítí nutnost být sama sebou, ví, že nikdy nemůže nebýt sama sebou. To mysl nechápe. Duše ráda pozoruje, jak si láme hlavu.

Západ

Už na škole hledal řád všehomíra. Byl nejchytřejším studentem, měl jedinečnou mysl. Ve staré knize četl o duši, vyprávění se mu líbilo, ale mysl jej přesvědčila, že žádné duše neexistují. Byly třicátá léta a v Moskvě vládl Stalin, takže ji raději uvěřil. Po studiu nastoupil do zoologického výzkumného ústavu. Hodně si hráli se psy. Zapínali je do elektrických obvodů a dívali se, co to s nimi dělá. „Děláme vědu,“ říkala mu mysl, když se mu chvělo srdce bolestí a oka mžitě vše přeložila do vzorců a konstant. Jeho duše na výsledky výzkumu mlčky hleděla a klidně prožívala život sovětského vědce dál. „Jsem moderní,“ říkala jí mysl, „kdežto ty patříš do minulosti.“ Také tvrdila, že mozek je řídicím orgánem těla, srdce že je pumpa a nervy že nejsou nic jiného než elektrické obvody. Napsal o tom knihu, která se líbila nadřazeným, a tak jej přeložili do Kazachstánu. Zde se seznámil s Kudrjavkou, ale jemu se víc líbilo říkat jí Lajka. Cítil k ní blízkost, ale jeho mysl do jejich vztahu stavěla monitory, kabely a senzory, mezi nimiž se jejich láska ztrácela. Věděl, že se dívá jen na mysl, že nenaslouchá svému srdci, ale neuměl se na svět dívat jinak. Mysl nechce nic jiného, než vidět sebe. Proto je hra s jednoduchoostí života nejen hrou na viděnou, ale také hrou na schovávanou. Hrají dva. Člověk a jeho mysl. Jeden se snaží schovat toho druhého. Hra nemá vítěze ani poražené. Když Lajka odletěla, pozvracel se.

Sever

„Světlo vycházející z očí jsou tvé myšlenky,“ povídá duše myslí, „ale kam se oči dívají, to už je moje věc. Moje zábava.“ Mysl jí nehodlala uvěřit, a tak se raději soustředila na dění v pískovišti. Seděly na dětském hřišti, neboť zde našly lavičku ve stínu. Léto páliło. „Podívej se na srdce. Buší, ale nikam se netlačí. A jak je spokojené. Proč se pořád musíš někam tlačit?“ Mysl neměla srdce ráda, nikdy se jí nepovedlo jej zkrátit. Nejenže neměla náladu se na něj dívat, ale vůbec nepotřebovala něco se od něj učit. „Věř mi, má drahá myslí,“ vmísilo se srdce mezi ty dvě, „nejlibleznější jsi, když nevíš, tápeš a ztrácíš se v pestrobarevnosti života.“ „Jednou ti uvěří,“ řekla duše beze slov srdci a dala mu najevo, že by teď s myslí chtěla být raději ve dvou o samotě. Srdce ztichlo a duše pokračovala: „Vidíš, i srdce myslí. A tělo myslí a jazyk a oči. A penisy a vagíny si myslí zase něco jiného. Vůbec nejsi na všechno to představování a uspořádávání světa sama.“ Mysl mlčela. Přemýšlela, jak to duši zkomplikovat vhodnou otázkou. Ráda by jí ty duchovní řeči shodila ze stolu krátkou poznámkou. Umí to. Brát věci šmahem je její specialitou. Ale nic jí nenapadlo. Duše četla myslí myšlenky a usmívala se. „Jen já mám přístup k pravdě,“ utrousila mysl. „Pravda je zajímavá jen pro tebe, drahá,“ odpověděla klidně duše. „Nejradši bych ti hodila do očí písek,“ podívala se mysl na duši.

Střed

Na konci týdenního půstu, který si plameňák předepsal, aby se vyčistil a uvolnil od tlaků a otázek, jež mu přineslo setkání s bouří, cítil, že má hlad, že by snědl i vlastní peří. Nebylo příjemné vytrhávat si živá brka a navíc mu peří vůbec nechutnalo. Zastyděl se, že nevydržel až do konce půstu. Ještě zbývaly asi dvě hodiny, aby půstoval skutečně celých sedm dní. Sedl si do tvaru lotosu a zkoušel se proměnit na prázdno, ale musel myslet na posouvající se ručičky na hodinkách. Rozhodl se tedy pro vizuální meditaci. Otevřel oči, vzal si do ruky budík a pozorně sledoval, jak na něm pomalu, z jedné do druhé, plynou červené digitální číslice. Vydržel se dívat na čas čtyřicet čtyři minut. Věděl, že by po půstu neměl příliš jíst. „Myslím, že bys to neměl dělat,“ ozvala se bouře v něm. „Bouře, nemysli,“ odpověděl jí plameňák a vyrazil ven. Mířil do supermarketu ochutnat celý svět. Nevzal si s sebou peníze, měl hlad a peníze se nedají jíst. Právě, když se naplnilo sedm dní jeho půstu, vkročil mezi regály. Pustil se do housky s drahým kozím sýrem, přikusoval bílé hrozny, a když je dojedl, vzal si ananas a bez oloupání si jej celý nasoukal do zobáku. Pak sezobl uzenou makrelu a třičtvrtě grilovaného kuřete s půlkou šumavy, pět pytlíků dýňových semínek a dvě balení špaldových špaget, které zapil ostrým kečupem. A spokojeně, čistě, uvolněně a jednoduše odešel najeden.

XIII

Duše

Východ

Když mysl odešla ze hřiště, zůstali jsme s duší sedět na stinné lavičce sami. Děti po sobě hází písek, maminky po sobě hází pohledy. Stromy se naklánějí, ptáci radostně létají. Nevíme, co jsou zač. Nevadí nám to. Znalost druhových jmen ptáků a stromů nepatří do zdejšího příběhu. Hrajeme si s jednoduchostí života. Rozhlížíme se, kudy se dnes vypravuje svět. Když se duše dívá na strom, je stromem, když přemýšlí o ptácích, stává se ptáky, když sleduje písek dopadající do dětských očí, bere na sebe tvary pískových mračen a barvu dětských očí. Tvar je tvor. Duše se rády stávají jinými dušemi. I ti, kdo sedí na lavičce, vanou životem jako vítr. Duše tvaruje svět a nechává se jím tvarovat. Teď kontroluje, jestli někdo nekomentoval její poslední post. Lajkuje několik fotek a vrací se do stínu na lavičku. Kdysi ráno si mne zvolila za svou tvář. Zamýšlí se proplést nejedním dobrodružstvím v mé podobě. Cestou za pokladem. Výpravou do středu života. Můj život je příběh. Ale není to můj příběh, patří duši. Vlastně nevím, jestli to tak je. Spíš patří životu, všehomírovi, bohům a duše jen svobodně a klidně pečuje o jeho tvary. Není to má duše, to spíš já jsem její. Jsem hejnem pozemských tvarů a jsem zahradou obyvanou viditelnými i neviditelnými tvory. Proto samota neexistuje. Protože neexistuje žádný jedinec. Existují jen hejna tvarů a tvorů ztělesňující obrazotvárnost všehomíra.

Jih

Duše má tři příběhy, které sleduje, kterými prochází. Tři tvary. Věčný, rozvíjející se a praktický. Všichni tři se osobně znají se všehomírem, nikdy se vzájemně nepouštějí, ale každý z nich se během společenských her na pískovišti věnuje jiným kruhům. Věčná duše namalovala na loďce přes řeku Léthé legendární mapu s tajemnými znaky a nikdy se na ni nepřestává dívat. Nevrhá pohledy z přítomnosti do věčnosti, ale naopak z věčnosti do přítomnosti. Živí se bezčasím a klidem. Rozvíjející se duše na mapu života zapomněla během porodu, anebo chvilku po něm. Ráda se pohybuje na hraně mezi světlem a tmou. Je to ona, kdo v rámci života potřebuje prožívat temná období. Nevyhýbá se chybám ani stínům, ale je též tou, kdo žene srdce za láskou. Dokáže klidně sedět a hrát na ticho, světlo či prázdno a dokáže také křičet bolestí tak hlasitě, že z toho rostou i hory, zaslechnou-li její hlas. Rozvíjející se duše pestrobarevně květe, i když koření ve stínu, anebo se nechává opylovávat větrem. Praktická duše se zahradní. Ze všech tří má nejbližší vztah s tělem a myslí. Má je moc ráda a často se na svět dívá jejich očima. Praktická duše nikdy nepřestává věnovat pečlivou pozornost pozemským záležitostem. Miluje úklid, sociální sítě a všechny emoce, včetně strachu a zloby. Bojí se, že ztratí telefon a přijde o kontakty, ale je líná ten seznam někde zálohovat. Ráda splývá s internetem, obývacím pokojem, krajinou a světem.

Západ

Jak jsme přišli o duši? Je to pěkný příběh. A důležitý. Žije v každém z nás. Právě ztrátou duše se vyznačuje poslední doba. Ve středověku se člověk skládal z těla, duše a ducha. Tělo je zemí, duše je větrem a duch je nebem. Mysli se tenkrát říkalo inteligence, byla nejvyšší částí duše a propojovala tělo s bohy. V 9. století církev z člověka odstranila ducha. Sama potřebovala být spojnicí mezi duší a nebem. Kvůli kontrole a řízení a kvůli monopolu na příběhy o nebeských procházkách. Proto nevíme, že jsme duch. V 17. století přišel Descartes s nápadem, že existují jen tělo a mysl. Duši zrušil. Mysl pro něj nebyla částí duše, ale duch ubytovaný v hlavě. René věnoval lidské mysli pocit, že může vyprávět o nebi po svém. Nebeská inteligence byla nahrazena západním rozumem. Protože duše zmizela, vytvořila se mezi tělem a myslí propast, kterou se doposud nepodařilo překlenout. Poslední dobou jsme tělo a mysl a propast. Z ní pochází lidská samota i prázdnota okolního vesmíru. Když se Lajka stala orbitou, nenacházela se však vůbec v prázdnotě. Neznala Rozpravu o metodě a nemyslela si, že myslí, tedy je, případně není. „Jsem, tedy miluji,“ štekla si pro sebe uprostřed vesmíru a letěla dál. Hra s jednoduchostí života je nejen hrou těla s mobilem a sociálními sítěmi, ale také hraním si na písčovišti s duší, duchem a Lajkou. Člověk byl stvořen k příběhu svému.

Sever

Když se duše vtělí, dívá se do sedmi směrů. Duše je krajina je příběh je život je svět je nitro. Duše má hejno pohledů. Pohled myslí a pohled bezpečnostní kamery, pohled maminky, dětský, adolescentní i zralý, dospělý pohled, pohled na minulost, jemuž říkáme paměť a pohled do budoucnosti zvaný představivost. Máme přítomný pohled, pohled běžící krajinou a věčný pohled, který dokáže pohlédnout do očí bohům, svolí-li k tomu. Bohové s bohyněmi hrají na to, aby se všechny pohledy do sebe řádně a harmonicky zaplétaly. Chyby jsou dovoleny, ale každá duše zažije svá dobrodružství, prožije svá tajemství a dojde až na konec svého putování. Předčasnou smrt všehomír nezná. Jako nezná neskutečné pohledy. V oka mžiku, kdy Lajka splynula s věčností, získaly její oči rozhled vesmírné lodí, orbity i nejmocnějšího psa všech dob. Díky sociálním sítím má člověk tisíc očí. Měl je i před digitalizací světa, ale díky ní to může pochopit i mysl, která poslední dobou trvala na svém pohledu jako jediném možném. Mít moc znamená dívat se tisícem očí. Vše, co nám internety s pomocí umělých inteligencí nabízejí ke shlédnutí, je zahrada, duší. Pro duše jsou lajky, komentáře i hrající si sovičky stejně zásadní jako traumata z dětství, komplexy ze školy a šrámy z manželství. Sociální sítě vytvářejí z jedinců bubliny, ze společnosti mýdlovou pěnu a z úhlu pohledu místo pohledu.

Střed

Potkali se náhodou, ale existují vůbec náhody? A koho to zajímá, jestliže se nachází zaláskovaný až po uši. Miloval její uši, plameňáci žádné uši nemají. A už vůbec nemají nejkrásnější a nejlíbeznější ouška na celém širém světě. „Zůstaneš se mnou navždy?“ zeptala se veverka a z očí jí vypadl vesmír něhy, touhy a pravdy. „Ano,“ odpověděl hebce, „miluju tě víc než sebe.“ Trávili společně východy i západy. Říkali si všechny myšlenky, pocity i nepocity a roztomile se jim smáli. Byli jedno tělo, jedna duše, jeden osud. Jednou se vzájemně dívali do očí pět dní v kuse. Plameňák ji donesl do středu mělkého rybníka a veverka ho dovedla na špičku nejvyššího smrku. Báł se, když šplhali nahoru, ale láskyplně se překonal. S veverkou v srdci se plameňákovi srovnal svět a zase k němu přicházel sám od sebe. Měli vše, co potřebovali. Měli jeden druhého. Ted' věděl, proč se vydal na cestu. Aby potkal veverka. Cítil, že nepotřebuje pokračovat nikam dál. Našel, co hledal. Lásku, pro níž hvězdy padaly z nebe. Lásku, co způsobuje, že vítr zapomíná vát a Zemi se nechce otáčet kolem své osy. Našel lásku, která je smyslem života, splněním snů i cílem všech cílů. Ráno mu řekla, že má jeho peřít plné zuby, že už si nemůže hrát na někoho, kým není, a že nastal čas se rozejít. Zmizela v lese. Úplně se rozsypal, rozdrtil a polámal. Z konce světa se dostával asi tři hodiny, než mu došlo, jak to bylo krásné.

XIV

Tajemství

Východ

Člověk je živé tajemství. Tajemství, které může být odhaleno, ale nemusí. Co se stane, jestliže tajemství není odhaleno? Když se nikdy neukáže a člověk se nedoví, jakým tajemstvím je? Nestane se vůbec nic. I člověk, který nikdy neobjeví, kým je. I člověk, jehož ani jedinkrát nenapadne, že by svět a on měli dohromady dávat smysl. I nešťastný člověk prožije příběh duše celý, nebot země až na samém jeho konci. V životě není potřeba nic objevit, vysvětlit nebo dokázat. K životu není nutné nic přidávat či dodělávat. Život má vždy vše. Není rovnici k řešení, sledem překážek k překonání, úkolem a už vůbec ne závodem. Není třeba ho zaplňovat světlem, není tmou. Září i v hávu noci. I když je proflákaný, hloupý, válečnický, marný nebo zbytečný. Negativní hodnoty, rozbité věci a ztracené existence též náleží do řádu všehomíra. Člověk je jedním z jeho příběhů. Není potřeba se pozvedat, neležíš. Stvoření života se jednoduše odehrává, i když nikdo zrovna nic nedělá. Žít naplno je jen reklamní slogan, protože neexistuje možnost žít naprázdno. Hra s jednoduchostí života není pro hledače pravdy, světla nebo boha, ale pro nalézače života. Její hráči se klidně věnují prožívání odvěkých tajemství a nalézání pokladů. Staví s dětmi hrady z písku a zdobí je květy okolních keřů. Nebo tvoří nové planety. Planety jsou lehčí než hrady, a tak létají. Jedna z nich nese tvoje jméno.

Jih

Digitální svět žije z dat. Jsme sbírání, vyhodnocování algoritmy, datifikování a prodávání. V tom právě spočívá digitalizace světa, všechno se mění na data. Především člověk, jeho tvář, myšlenky i nitro. Jeho zvyky a zlozvyky. Co by se stalo, kdybychom veřejně sdíleli svá tajemství? Své stinné stránky, svá nejhlubší nevědění, pochyby a chyby. Anebo svou imaginaci, svou záři. Anebo svůj strach. Podobné příspěvky bývají na sociálních sítích nejpopulárnější, i když jsou prozatím spíše vzácností. Populární je odvozeno z latinského populus, což znamená lid, lidé, množství lidí nebo publikum. Na sociálních sítích splývají vnitřní světy. Bubliny našich individualit tu společně vytvářejí mýdlovou pěnu. Praskají, pukají a množí se, pěna je stále hustší a rozsáhlejší. Digitální svět pění a my pěníme s ním. Každý se stáváme tisícem bublinek. Už nevíme, kde začíná naše Já a kde začíná kolektivní vědomí. Tvarem dnešního člověka je pěna. Soukromí se ztrácí, vymírá. V očích všeho-míra stejně soukromí nikdy neexistovalo. Na síti nejsme dvojbytností nebo trojbytností, ale tisícibytostí. Kdybychom začali hromadně sdílet naše nejosobnější tajemství, objevili bychom, že to, co považujeme za tajné, neboť osobní a nesdělitelné, ve skutečnosti vůbec takové není. Pro dnešní dospívající je celkem běžné posílat po síti nahaté fotografie. Půjde o generaci, která se nebude bát chodit po světě, jak je bůh stvořil.

Západ

Poslední dobou jsme posedlí činností. Výkonem. Stále makáme, vymýšlíme, předěláváme a vylepšujeme. Stavíme si totiž vlastní svět. Asi před pěti sty lety první humanisté řekli, že odvrhneme řád všehomíra, že na něj nebudeme brát zřetel a raději si místo něj vytvoříme nový a lepší. Od těch dob se nemůžeme zastavit, protože máme mraky práce. Pochopitelně. Vždyť nový, moderní vesmír se nepostaví sám. Každý člověk musí přiložit svůj dílek k celkovému dílu lidstva. Pravdou je, že to nemáme vymyšlené úplně do detailu, ale i tak se zdá, že se nehodláme zastavit, dokud to nedoděláme. Jak má vypadat ono „dodělané to“ je neznámo. Není to zle, že se tolik lopotíme, kvůli něčemu se tak chováme, nicméně cítíme, že život na permanentním staveništi nepatří k nejpříjemnějším. Hovoříme o nezdravém životním prostředí s horečkou a náběhem na syndrom vyhoření. Hovoříme tiše, neboť staveniště je plné rámusčích strojů, prachu, sutin a šéfů. Je povinné pohybovat se v ochranných rukavicích a s helmou na hlavě. Přijímáme to. Jde o naši kultura a máme ji rádi, přestože se nám z ní dělá špatně. Ale dali bychom ruku do ohně za přesvědčení, že život je složitý, náročný a tvrdý a jiný ani být nemůže a nemá. Jelikož i zapadající civilizace patří k tajemstvím života, je normální ruku v ohni klidně nechat. Život všehomíra je zajímavý a rozmanitý.

Sever

Nevědění je přirozené a běžné. Nemá smysl se mu v životě vyhýbat nebo se jej obávat. Žádné absolutní pravdy, jistoty či danosti člověk beztak nepotkává. Ze všeho nejméně známe sebe. Jsme zavřená truhlice, kterou se svým životem snažíme otevřít. Doufáme, že uvnitř nalezneme poklad. Někomu se truhlici podaří otevřít brzy, jinému až v oka mžiku smrti. Ještě však existuje třetí možnost. Odvázat se truhlici neotvírat a neotevřít ji ani na smrtelné posteli. Pokud se duše pro tuto možnost rozhodne již na břehu Léthé, rozlije se tajemství po jejím dnu. Člověk se pak rodí jako tajemství neotevřené truhlice a celý život se dívá na svět zvědavě, natěšeně a hravě. Podobně jako dospělé dítě. Nebo jako dětský dospělý. Z otevřeně neotevřené truhlice pramení intuice. To je schopnost zaplétat se s lehkostí s dalšími dušemi a jejich cizími, neznámými a nepochopitelnými příběhy. Intuice ví, i když neví, je sebejistá i v nejistotě a plná i v prázdnotě. Každá duše používá intuici, ale ty duše, které řeší otevření truhlice, mají během života na intuitivní pohledy ve svých očích méně prostoru. Intuitivní pohled se umí pozorně dívat sám na sebe, a tak zná dopodrobna zákoutí nebe a země i hlubiny krajin svého přtběhu. Kdybych cestou do Beskyd spokojeně nezabloudiv, neprocházel bych vsí, přes kterou jsem nechtěl jít, a nesetkal bych se s pestrobarevnou bohyní.

Střed

Ocitl se v jeskyni, kde hořelo pět věčně hořících ohnišť. Čtyři měly tvar kruhu, prostřední se tvarovalo čtvercovitě. Osvětlovaly mladíkovu věkovitou tvář. Skotačivé plameny pohybovaly obrazy vyrytými do stěn jeskyně, takže se plameňákovi zdálo, že jsou živé, což se mu zdálo pravdivě. Byly to magické symboly starověkých bohů. „Tady je Fanés, tady Abraxas a tohle je Hermés,“ odpověděl stařec na otázku položenou tichým plameňákovým pohledem. Plameňák jedl večeři, na kterou jej strážce božích obrazů pozval, naslouchal jeho řečem a přemýšlel, jak se odpovídá na nepoložené otázky. „Sedím tady mezi kameny a dívám se, kým jsem.“ Plameňák mladíkovi moc nerozuměl a raději polykal sousta chutnajících po mléčné dráze nejvzdálenějších mateřských hvězd. „Shledávám, že jsem obrazovitá záhada, mystérium.“ „Já tady asi nebudu spát,“ řekl náš hrdina opatrně, jakmile dojedl. „Nevadí ti to?“ „Vůbec mi to nevadí,“ usmál se stařec, „vezmi si tuhle starou mapu s tajemnými znaky. Vede ke klidu neklidu.“ Plameňák položil opatrně talíř na prašnou podlahu jeskyně, uložil si mapu pod křídlo a zvedl se. „Tak já jdu. Díky za večeři, za tohle a na viděnou,“ „Na neviděnou,“ usmál se mladík a zhasl všechna ohniště jedním pohybem zápěstí.

XV

Chyby

Východ

Nejkrásnější je udělat stejnou chybu několikrát. To si jí pak člověk dobře všimne a zapamatuje si její tvary doslova tělem. Chyby jsou dobré. Ukazují naše hranice, naše limity. Náš tvar. Upozorňují, že život nemáme pod kontrolou tak zcela, jak se domníváme. Odhalují, že svět je vždy pestřejší a překvapivější. Je užitečné narazit na své hranice, na konec svých schopností a dovedností. Chyby jsou ukazatele cesty, kterou se můžeme vydat, abychom v sobě objevili nové a neznámé či staré a zapomenuté. Třeba sebe ve světě. Příběh jedné duše. Život. Během výchovy a dospívání nás mnohokrát upozornili, že chybovat je zlé a nesmí se to. Proto si myslíme, že nechceme dělat chyby a cítíme se špatně, když se přihodí. K chybám dochází neustále. Tak se stresujeme, protože jsme se naučili, že na chyby se má reagovat sebeobviňováním a stresem. Dobře jsme se učili, dávali jsme pozor. Ale lepší než být na pozoru, je věnovat pozornost chybám. Život sestává z chyb a přešlapů, z omylů, průserů, zádrhelů, mezer a děr, z nevhodných slov a ze složitých rozhodnutí, co skoro vždy vyústí v jiné tvary a pohyby, než jsme plánovali. Ve hře s jednoduchostí života jsou chyby dovoleny. Je velmi ulehčující dovolit si dělat chyby. S povolenými chybami je život jednodušší a krásnější. Jsme nedokonalé, chybující bytosti. Muž není bůh a žena není bohyně. Život není chyba, ale chyba je život.

Jih

Vnímáme chyby jako temné. Chyby jsou zářící tma. Jsme bytostí světla a tmy. Aby světelná bytost, za níž se každý považuje, prožila život plnohodnotně a radostně, potřebuje tmu. Proto se všechny oči rády zavírají. Neviditelnost a tma jsou životodárné. Milování ve tmě je niternější než na ulici pod lampou. Nicota je pestrobarevná. Chuť jídla vyniká víc s přivřeným pohledem. Jako k životu náleží smrt, ke světlu duše patří tma a stíny. Všechno to, co se snažíme nevnímat, když se považujeme, vážíme, hodnotíme, ceníme. Každý má své stíny, svou tmu. Nestačí se na ně chytře podívat a otevřeně si o nich promluvit s terapeutem. Stíny krotnou, až když se uzná jejich role v příběhu duše. Nemůže skutečně zářit, kdo nerozsvítí své stíny a nerozněží svou tmu. Duše se vtěluje, aby se odvážily nechat stíny rozkvést ve sluneční záři. Jistě, zahrávání se stíny lze přehnat, i v tom spočívá hra s jednoduchostí života. Člověk se může stát strachem, ztělesněným zlem nebo hnusnou osobou. Ale hravému nalézání rovnováhy mezi světlem a tmou, se nelze vyhnout. Člověk prosrůstá a prokvétá jak slunečnou, tak stinnou stranou zahrady. Tma umí blýskat, stíny rády tančí a světlo dokáže ničit. Hra s jednoduchostí života neřtká, že život je jednoduchý, ale že se složitostmi života si lze jednoduše zahrávat.

Západ

Hledáme světlo. Toužíme po něm. Říkáme tomu probouzení, seberozvoj, spirituální výcvik, osvícení, vzdělání, kultura či civilizace. Žijeme v přesvětleném světě. Zbavujeme se tmy kolem nás i v nás stejně jako církevní otcové, co trvali na temnosti pozemského života a snažili se jej za každou cenu prosvítit reklamou na nebe. Doba osvícenství, ta naše, se sice tváří nově a světsky, ale z hlediska boje světla a tmy stále prožíváme tentýž příběh. Osvětlujeme a čistíme, vysvětlujeme a ozařujeme. Dokonce jsme přesvítili hvězdy. Zároveň se mnozí lidé shledávají temnějšími, špinavějšími, ztracenějšími. Neboť s čím bojujeme, to posilujeme. Co nechceme, tím se stáváme. Mysl se noří do všeho, co popírá. Z výroby civilizovaného světla vychází tma. Mrtvolně svítí pravdy expertů a specialistů. Prázdné jsou naše sebereflexe. Teskně a šeře blikají chytré žárovky. Obrazovky září, lidé stíní a sténají. Pesimisticky černé a smutné jsou realistické představy civilizačníků o současnosti vlastní kultury. Nemáme z digitalizace společnosti vůbec dobrý pocit, ale svítíme si světly svých obrazovek na cestu i do tváře. Snaživě, angažovaně, sice nepozorně, ale zato bezpřestání. Moderní cesta rozumu je hledáním světla a nalézáním temnoty. Je to v pořádku. V řádu všehomíra jsou dovoleny obrazy, v nichž není možné světlo od tmy rozpoznat. Skrze naše myšlenky, činy a chyby si bohové a bohyně hrají na stvoření světa.

Sever

Setkal jsem se s Lajkou, ačkoli jsem ještě nebyl na světě. Stála mi u nohou a vrtěla ocasem. Z očí jí vycházelo teplé, klidné světlo. I nejmocnější pes všech dob člověka miluje, když se mu dívá do očí. Pak si stoupla na zadní a proměnila se v bohyni. Pohladila mne ve vlasech. Připadal jsem si jako malý kluk, přestože jsem ještě zdaleka nebyl tak starý. Procházeli jsme loukou, posadili se k hejnu heřmánku a povídali si. Vyprávěla mi o životě na zemi, o stávání se orbitou, o cestě vedoucí do vesmírné kapsle. Říkala, že skutečný život je jednoduchý a prostý, ať už na ulici, anebo ve výcvikovém středisku. Líbilo se jí být Lajkou. „I mně by se líbilo být Lajkou,“ řekl jsem. V jistém smyslu jsou dnes všichni lidé Lajkami, odpověděla, všichni jsou cvičeni k létání po vesmíru a procházejí světem v kapslích tvářících se, že jsou hermeticky uzavřené. Lehce mne to znejistilo, nevěděl jsem najednou, jestli se mi do lidského těla ještě chce. Neboj se, řekla mi a znovu mne pohladila pohledem. Narodíš se císařským řezem a po letech hravě sestavíš knížku plnou živých tvarů a příběhů. Jisté časy potřebují jistá vyprávění. Poslední dobou si lidé málo hrají a je potřeba, aby si hráli víc. Především na sebe. V příštím století člověk objeví tvary člověka, o nichž se dnes nikomu ani nezdá. To se mi stalo, než jsem se narodil.

Střed

V sobotu vyhledil číslo svého otce. Jediné, co znal z paměti. Telefon netrpělivě vyzváněl. „Ahoj tati, jak se daří?“ promluvil lehce rozechvělým hlasem. Opravdu dlouho se neozval. „Jo, skvělý, já se mám taky dobře. Co máma?“ Máma nedočkavě natahovala křídla po plameňákově hlase. Tatínek by si rád povídal se synem, ale tatínkové jsou zvyklí nechávat telefonáty z dálek na maminkách a stahují se na vedlejší židli, kde trpělivě čekají, až maminky zavěsí a zveřejní svou verzi. Nic jiného jim nezbyvá. Nečekala, až jí hovor předá a vytrhla mu mobil z křídla. „Jsi v pořádku? Kde jsi? Je ti něco? Co je ti? Kde jsi? S kým? Co? Kdy se vrátíš? Máš peníze? Proč nejsi doma?“ Byla moc ráda, že se konečně ozval. Vlastně ji nezajímaly odpovědi na její otázky, ale nedokázala si pomoci, přeci jenom ji totiž zajímaly. Hlavně, že ho slyší. „Mám se dobře, mami, volám jen tak.“ Vůbec ji volání jen tak neuspokojilo, určitě něco potřebuje. Určitě potřebuje mě, napadlo ji. Což pro ni znamenalo, že má mluvit o sobě. Beztak byla nervózní z toho, co by se byla mohla od syna dovědět a ještě víc ji trápilo, že by se skutečně dověděla, co už si myslela. Takže, aby si syn mohl užít její hlas, začala vyprávět, jak se s tátou měli dopoledne na pláži. Když se po dvaceti minutách rozloučili a zavěsila, uvědomila si, že celou dobu mluvila ona a o synově legendární cestě se nedověděla nic.

XVI

Úklid očí

Východ

Smyslem života očí je vnímat krásu. Vesmír je tvořen krásný. Proto se člověk, který si všímá krásy, sám stává krásným. Lajka byla šťastná fena, protože všechno, co viděla, považovala za nevysovňě krásné. Většina zvířat to tak má. Uklizené vidění se skládá z přijímání a dávání krásy. Krása nastává, když se světlo míchá s tmou, když se tíže odváží a zlehčí, když se jednoduchost objímá se složitostí. Poslední dobou místo o kráse mluvíme o efektivitě, optimálnosti, užitečnosti nebo informacích. Místo srdce a zářících očí, zapínáme počítače, mozkomysl a nervovou soustavu. Člověk však nebyl stvořen, aby se nerval a hledal pravdu či světlo, nýbrž aby nacházel krásu. Kdo nachází krásu, nachází i sebe. Jelikož poslední dobou hodně hledáme a málo nacházíme, řekněme si krásně natvrdo, že oka mžik nalezení se pozná tak, že krásou okouzlené srdce pocítí potřebu chválit život. Nalezené srdce chválí svět a přítomnost a stvoření a stvořitele. Obdrželi jsme oči, abychom chválili láskyplnou nádheru všehomíra. Abychom zpívali a tančili o kráse. Abychom milovali nahlas i potichu, dotekem i pohledem. Chvála, krása a láska jsou trpytivou mincí o třech stranách. Přestože se touto mincí uskuteční platba, zůstává v držení platícího. Je to mince moci. Mince má v kapse ten, kdo si uklidí oči i ten, kdo ji od uklizených očí obdržel.

Jih

Lajka byla ze všech tří cvičených psů nejvšímavější. Dalším smyslem života očí je všítat si života, všeho, co se kde šustne. Když se Lajka ocitla ve vesmíru, nemohla si nevšimnout zeměkoule. Otáčela se hluboko pod jejíma nohama a tajemně šustila. Kvůli ní se musela stát orbitou, dostat se z kapsle ven. Věděla, že chtít očichat a olíznout, ochutnat planetu není příliš bezpečné, ale věděla, že je to smysluplné a nezbytné, i když pravděpodobně smrtonosné. Kvůli tomu nahoru jela. Měla se stát nejmocnějším psem všech dob a být mocným znamená všítat si světa po svém. Mocní na svět klidně pouští své chlupy. Moc znamená dávat světu smysl. Stávat se světem a klidně nechávat svět stávat se člověkem. Mocné pohledy se stávají svými obrazy. Oka mžik se stává mžikem světa. Lajka nebyla jen kapslí a orbitou, ale i zeměkoulí. Mocní nemají úhel pohledu, mají místo pohledu. Nevnímají výsek reality, ale celou krajinu. Naráz vidí do všech sedmi směrů. Horizont před mocnými přestává ustupovat, zastavuje se a je možné na něj vylézt a podívat se za něj. Mocní pozorují svět cizíma očima. Očima světa. Z vlastního úhlu pohledu jsou některé příběhy neviditelné, avšak z místa pohledu je viditelné i neviditelné. Mocná pozornost je láska. Lajka byla nejzamílovanější pes všech dob.

Západ

Dalším smyslem života očí je zahrávání si s hmotou. Duše se vtělují, aby poznávaly hmotu a zažívaly její tíži. Žijeme na těžké planetě. Hmota je udusané, scuklé světlo. Kvantová fyzika vypráví, že hmota je ve skutečnosti prázdná. Jedině pokud se na něco zadíváme a z našich očí na věc nebo na bytost dopadne světlo, zjeví se jako pevná, hmotná, něco vážící tvorové. Bez pohledu jsou ničím, netvarem. Teprve pohledy dávají věcem tvar a život. Pohledy mají váhu. Jsou větrem, co zanechává stopy. Proto kyberprostor sestává z digitálních stop. Internet je ztělesněné, zhmotnělé kolektivní vědomí lidstva. „Hraj si se mnou,“ řekla planeta, když se s Lajkou dívaly navzájem z očí do očí. „Nic jiného nemám v úmyslu,“ odpověděl Homo sapiens psím jazykem. Kde začíná pohled a kde začíná obraz? Zastavte se a promyslete tu otázku. Zhmotněte své myšlenky, svůj pohled na tuhle záhadu. V klidu se zadívejte na své vidění. Myslím to vážně. Přestaňte polykat řádky, odhlédněte od příločky a zadívejte se do prázdna. Kde končí váš pohled a kde začíná obraz? Když se díváte na své myšlení? A když se rozhlížíte krajinou? Místa pohledu nežijí na orbitě, za mocí se není potřeba vypravovat nikam nahoru. Místem pohledu je každý člověk, který si hraje s jednoduchostí světa. Smyslem života je krásně si hrát s vlastní mocí.

Sever

Dalším smyslem života očí je úklid. Úklid znamená zklidňování. Zklidňování míst, pohledů a obrazů. Být pozornou k myšlenkám, zatímco se prohánějí myslí, je v digitálních časech plných nestálosti a nepozornosti nejspíše nejlepší cestou, jak se neztratit v chaotických říších vyhledávačů a našeptávačů. Život je příběh, v němž si všímáme sami sebe. Zprvu jde o letmé oka mžiky, časem o prožívání věčnosti. O krajinu v těle, neviditelnou v očích a svět v srdci. Všehomír se rád ztělesňuje. Ve čtyřech letech mi uletěl balónek. Rozplynul se v nebeské modři a pro mě skončil jeden svět. Svět s balónkem. Bez sušenky nešlo jít dál, moje srdce a nožičky chtěli sušenku. Jako dítě jsem zářil, i když jsem brečel zoufalstvím a bezmocně křičel. Tehdy jsem měl ještě uklizené oči. Během dospívání jsem si je zaneřádl bordelem, problémy a složitostmi. Začal jsem si všímat celospolečenských témat a přidal je ke svému zahradění se světem. Taky jsem si začal hrát s počítačem. A měl jsem za sebou mnoho let školního sdělávání. Díky tíži těch dvou jsem ztratil schopnost zářit a létat. Dětsky čerstvá představitivost má ohromnou moc. Teď už mám oči zase uklizené. Stálo mě to několik let prázdnin. Úklidem očí se občerstvuje, osvěžuje a zjednodušuje život. Každým pohybem ruky vane vítr. Sebeletmějším dotykem protéká celá láska. I drobné obejmutí rozechvívá celou Zemi a něžné pohlazení je pádem celých nebes.

Střed

Promnul si oči, jestli se mu mlha nezdá. Snášela se tu stále. Uklidit si oči rukama se úplně nedá. Byl rád, že nekráčí svým výletem sám, klidně pokračoval v chůzi, vychutnával si přítomnost své nové společnice a po chvíli i vlastní zvědavost. Nevěděl, odkud se mlha vzala, a tak se zeptal: „Co jsi zač, mlho?“ Ptáci přirozeně umí číst vítr a také rozprávět s atmosférickými jevy. „Jsem tvoje hledání,“ řekla mlha. Nečekal, že by se někdy setkal se svým hledáním. „Jak jsi mě našlo, hledání?“ „Nehledalo jsem tě,“ odpovědělo. „Já jsem tě taky nehledal,“ přiznal, „jak je tedy možné, že jsme se našli?“ „Právě proto,“ pokračovala mlha dál v mlžení. „Kdo se nehledá, ten se najde?“ raději se zeptal plameňák, aniž by sám vyvozoval závěry. Během cesty si opakovaně potvrzoval, že je jednodušší se druhých zeptat, než si o jejich slovech rovnou myslet něco svého. „Vídím to stejně,“ potvrdila mlha. „Zajímavý postřeh,“ pomyslel si plameňák pro sebe. Mlha se neměla k odchodu. Všiml si toho a zeptal se, zda-li s ním mlha teď půjde až na konec výletu. „To záleží na tobě, plameňáku. Jestli hodláš donekonečna hledat zajímavosti, anebo zda-li je chceš konečně raději nacházet.“ „Teď jsi trochu doslovná, mlho. Nejdeš tím lehce sama proti sobě?“ došlo mu, a tak se zeptal. „Nejdu,“ řekla mlha a dál už s plameňákem nešla.

XVII

Úklid země

Východ

Kdyby bohové a bohyně byli sobě stační, nikdy by se nezrodil člověk. Ani člověk není sobě stačný. Člověk nikdy není sám. Nejsme jedineční, jsme rozmanitě pestří. Pomáháme si, spolupracujeme, sdílíme se, komunikujeme. Svět pramení z neustále se uklízející sítě vztahů. Život se vždy odehrává mezi dvěma, třemi, čtyřmi. Na počátku nestál jeden bůh, bohů a bohyní je odnepaměti celé hejno. Květy se dávají hmyzu a hmyz se dává květům. Stromy se hladí s větrem. Hra s jednoduchostí života je setkání. Jedině, když si znovu zamilujeme umění setkávání, můžeme uklidit Zemi. Jedině setkáním se Zemí se můžeme společně uklidnit. V devíti jsem na den sběru papíru nesl do školy balík novin. Tehdy ještě neexistovaly modré kontejnery a párkrát do roka byl organizován sběr starého papíru. Roztrhl se mi provázek a noviny se vysypaly na chodník. Sebral jsem je a vyhodil do nejbližší popelnice. Z vedlejších vrátek vyběhla žena a začala mi nadávat. Nechápal jsem proč. Vždyť jsem uklidil. Stala se nehoda a já jsem její následky uklidil. Ale ona byla červená vztekem, stála nade mnou a křičela. Nechápal jsem to a nebylo mi z toho hezky. Tak jsem ji poslal do prdele, otočil se a šel do školy. To bylo poprvé, co jsem poslal do prdele cizího, dospělého člověka. Tehdy jsem objevil moc. Cítil jsem se všehoschopný. Ten den mě vyučování vůbec nepohltilo. Ten den jsem já pohltil jeho.

Jih

Úklid bytu a úklid vnitřního života se doplňují. Zrcadlí se. Kdo uklízí v sobě, uklízí i kolem sebe. A kdo se odhodlá uklidit svůj byt, pocítí, jak se cosi uklidnilo i v něm. Duševní problémy se nacházejí uvnitř i vně těla. V člověku i ve společnosti. Pes, který štěká za plotem, vyštěkává složitosti svého pána. Zrcadlí je, zviditelňuje, sdílí. Vyčistit zrcadlo chvíli trvá. Je dobré nemít příliš špinavý hadr. Je užitečné mít důvěru, že svět je možné uklidit a hodí se mít moc se uklidit, neboli sebedůvěru. Pak stačí nespěchat a odvážit se uklidnit. S klidem se problémy uklízí jednodušeji. Když člověk uklízí neklidně, neskutečně přitom nadělá. Proto osvícenství, ve své horlivé snaze uklidit evropskou kulturu, způsobuje tolik střepů, chuchvalců a neuróz. Nedává smysl chtít zrcadlo vyleštit dokonale. Kdo uklízí příliš, nikdy nenalezne svůj pokoj uklizený. S uklizeným pokojem člověk snadno rozeznává, co vychází z jeho vnitřního pokoje a co světu dává ze svého vnitřního nepokoje. Uklizený člověk nesdílí svůj nepořádek, neboť umí jakýkoli bordel nechat prostě zmizet. Uklizený člověk začíná úklid vnějšku vždycky úklidem vnitřku. Úklid Země je vždy úklidem ze mě. Každý člověk má moc se rozhodnout, zda-li je smetáčkem, anebo raději prachem a mrtvou mouchou na lopatce.

Západ

Hodil si černý igelitový pytel s mrtvou Lajkou přes rameno, uchopil rýč a vydal se na konec zahrady. Všechny pokusy na jejím těle už byly dokončeny a nikomu z přítomných nepřišlo vhodné, aby Lajku jen tak hodili do popelnice. Vzal to na sebe. Chtěl s ní být chvíli sám. Strávili společně poslední rok, kdy se vídali prakticky každý den. Byla miloučká, měl ji rád. On byl tím, kdo ji z Kudrjavky přejmenoval na Lajku a byl také tím, kdo rozhodl, že poletí na orbitu. Cítil se za její smrt odpovědný, ale stále důvěřoval, že vše je, jak má být. Bylo mu krásně. Vše vyšlo přesně podle plánu. Zakopal ji vzadu na zahradě. Potom uklidil rýč do kumbálu, došel do kanceláře, kde zažádal o přeložení k jinému útvaru a vzal si dovolenou. Nechtěl mít s kosmickým programem už nic společného. Prázdniny strávil doma na zahradě. Nesekal trávu, nesklízel padající listí, nedělal nic. Jen seděl, pil vodu s citrónem a díval se, jak roste nedaleká hora. Vnímal život. Svůj i kosmický. Měl splněno, dovedl živou bytost až na oběžnou dráhu Země, a tak v klidu pozoroval rostoucí horu. Cítil jen klid a zvědavost, kam až hora doroste. Zahradnil se a stárnul. Uklízel se. Uklízel všechno, co kdy zařídil, způsobil a dokázal. Uklízel zemi i nebe. Uklízel je tím, že nic nedělal.

Sever

Země je náš domov i naše maminka. Je odpovědné maminkám pomáhat s úklidem domácností. Nemáme odpovědnost za planetu, máme odpovědnost za sebe. odpovědnost se nepojí se svobodou, ale s mocí. Moc je odpovědnost. Mocní vládnou odpovědností hovořit jazykem všehomíra. Země nehovoří lidskými jazyky. Ještě ve středověku někteří lidé uměli číst z letu ptáků. I vítr a data mají své jazyky. Také plynutí vody je jazyk. Když se na vlnkách řeky odrážejí sluneční paprsky a hladina se leskne, až oči přecházejí, stává se člověk svědkem dialogu země a nebe. Slova, jež v jejich rozhovoru zazní, jsou pak říčním proudem vytesána do břehů lemujících koloběh vody. Nejen do skal, ale i do mraků a mlh. Podobně se do tvarů krajiny zapisují lidské myšlenky a činy. Duše světa přijímá a prožívá všechny naše nápady, pocity i pohyby. Jsme živoucí součástí všehomíra. Země je hravá, kulatá a pestrobarevná bytost, má tělo, duši i ducha. Má své sny, nálady a bolesti. Člověk je mocný a odpovědný tvor. Dokážeme všechno. Umíme se sejít, domluvit se a klidně vytříit, co jsme rozlili. Je v naší moci uklidit Zemi, podobně jako je naší odpovědností uklidnit se. Každý má schopnost hrát si s jednoduchostí života.

Střed

Sochař ještě neučil takový talent. Plameňák uměl se svým zobákem nebývale zacházet. Za měsíc se naučil základům sochařského řemesla. Pak mistr dovezl velký mramorový kvádr a plameňák se nadšeně pustil do díla. Kousky skály nebojácně odlétaly, práce mu šla pěkně od zobáku. „Co to bude, až to bude,“ zeptal se mistr. „Postava z mých strachů.“ „Nějaký démon?“ zaujalo sochaře vybrané téma. „Nevím,“ odpověděl plameňák, „dám do toho kamene všechny své strachy a uvidíme.“ Jakmile byla socha dokončena, oživila a shůry shlédla na své tvůrce. Plameňák se nelekl a mistr také ne. Ale neskutečná nestvůra se vydala po ateliéru, nemotorně našlapovala, bouchala se a všechno ničila. Z očí jí šlehaly blesky, z nohou vytékala leptavá tekutina a dělala díry do podlahy. „Takhle by to nešlo,“ řekl mistr, „zničí vše, co jsem kdy udělal. Musíme to monstrum někam odvést, než se propadne do podzemí a zmizí v katakombách. To by bylo blbý.“ „Pojď, nestvůro, půjdeme na výlet,“ řekl plameňák. Vyšli směrem k útesům. Když dorazili k oceánu, postavili se všichni tři na samý okraj pevniny. „Skoč dolů,“ pokynul plameňák nestvůře. Podívala se na něj, jestli to myslí vážně a hned pochopila, že to myslí vážně, tak se s nimi rozloučila a skočila dolů z útesu. Dole se rozletěla na tisíc kusů strachu, které si vlny příboje spravedlivě rozdělily mezi sebe.

XVIII

Úklid nebe

Východ

Důvěra je sebevědomý vztah k neznámému. Nastává doba nové mytologie. Aby se mytologické příběhy mohly tradovat, musí se nejprve odehrát. Nastávají vzrušující časy. Probíhá úklid nebe. Vidíme, odkud pochází nejen člověk, ale i příroda a vítr a moře a hvězdy a další bytosti. Už dnes je možné setkat se s hrdiny, seslanými samotnými bohyněmi, aby sehráli role legendárních postav. Je jich všude plno. Každé ráno se rodí nový svět a oni snídají. Jejich oči se rozespale vypravují věčností. Jejich plány pro dnešek nacházejí své místo ve hře mezi světlem a tmou, jejich sebedůvěra kvete, zatímco pozorují tvary páry stoupající z čaje. Mlčky přitom sázejí své právě prožité sny do zahrady aktuálního dne. Řád všehomíra se dnes opět chystá změnit, neboť hrdinové, až ze sebe vyjdou ven, budou prožívat svou moc. Než se myšlenky staly znakem homo sapiens, byly především hlazením všehomíra. Slunce není hvězda. Ptáci nejsou zvířata. Člověk je v pořádku. Když se snášší nová mytologie, obrazotvárnost všehomíra švitoří blahem, neboť se do hry dostávají všechna její tvarosloví a tvorobrazí. Žijeme v legendárně pestrých časech. Na mapě k přítomnosti jsou vykresleny všechny hvězdy a bytosti, které jsou na tvé straně, zatímco se rozhoduješ. Ať se rozhodneš jakkoli. Udělej to. Budoucnost nikdy nebyla tak důvěryhodná jako dnes.

Jih

Lidský život nezačíná porodem. Kdysi dávno se oči našich rodičů poprvé střetly a dávno předtím se totéž přihodilo očím rodičů našich rodičů. A tak dále až k počátkům věků. Jelikož existuje pouze přítomnost, počátky všehomíra jsou teď. Protože přítomnost má i druhou stranu, věčnost, vejde se do každého oka mžiku i stvoření světa. Ve světlotmě žijí bohové a bohyně a hrají na všehomíra. Harmonie jejich hry znějí krajinyami i každým z pohledů. Jsou životodárné, smysluplné, chvějící se, lehkovážné, pestrobarevné, zamilované a především jedno duché. Bohové si nekomplikují život. Jejich hra spočívá v zaplétání momentálních nápadů do všehomíra. Bohové jsou poměrně kreativní bytosti, ale o jejich nápadech ani chutích člověk nic neví. Prožíváme je, procházíme si jimi, aniž bychom je znali. Nezbyvá nám, než důvěřovat. Nejen bohům, ale především světu a sobě. Každý má moc si věřit. A dle své svobodomyšlnosti a obrazotvárnosti si z božské směsi splétat originální, což znamená původní, životní příběh. O to jde ve hře bohů a bohyní. Jsou zvědaví, co všechno se v rámci všehomíra, mezi světlem a tmou, mezi životem a smrtí, mezi nebem a zemí může stát. Na výsledcích jim nesejde. Zajímá je nápaditost života. Proto žijeme v přítomnosti, kde nás bez přestání něco napadá.

Západ

Mžitky před očima, objevující se při extrémní únavě, jsou ve skutečnosti tvorové zrození z opuštěných cest. Když někam nedojdete, zrodí se nová bytost, mžitek, který pak žije ve vašem pohledu. Každý oka mžik je cesta lemovaná opuštěnými cestami, mžitky. Objevil mžitky, když na chvíli přestal sledovat rostoucí horu. Už na vysoké hledal řád všehomíra. Dostal za to papír a pěkně vybavenou laboratoř plnou psů na výzkum. Ale žádný řád nelze najít výcvikem psů k letům do vesmíru. Je podstatně jednodušší zahlédnout jej v běžném životě. Třeba mezi mžitky, když tančí před očima. Nebo v rozcuchaných pramíncích nejkrásnější, když po ránu bloumá v kalhotkách kuchyní. Nebo když mu Lajka seskočí z nohou, někam odeběhne a zanechá na něm tisíc chlupů. Lajka nikdy do vesmíru neodletěla. Vzal si ji domů. Věděl, že ho za to nepošlou do sibiřského lágru, byla už jiná doba. Jen přišel o práci. Musel to udělat, potřeboval to. Ostatní psy z laboratoře pustil zpátky na svobodu. Fotky Lajky v kapsli, které všichni známe, byly vytvořeny během tréninku. Vše, co se o zážitcích Lajky ve vesmíru napsalo, je výsledek kreativity sovětské propagandy. Cítil se spokojeně a smysluplně. Přesně jako člověk, který důvěřuje svému srdci. Přesně jako hrdina, který klidně prožívá svou moc a nebojí se odpovědnosti. Přesně jako ten, kdo v sobě vídá řád všehomíra.

Sever

Dalším smyslem života očí je nalézání jednoduchosti. Není třeba mít strach z nezvládnutí úkolu. Nikde nikdo nehodnotí, jak si vedeme. Bohy ani bohyně posuzování nebaví. Každý jsme si vybrali svůj příběh, své rodiče, místo i datum narození, cesty životem i dům, kde jednou zavřeme oči naposledy. Každý máme hvězdu nebo dvě, jež nás doprovází. Vybraly si nás. Každý má moc zjednodušit si život. Stačí chtít. Ostatní natěšeně čekají, až to uděláš. Bohové ti fandí a radují se z tvých přešlapů, pochybností a chyb na cestách neznámem. Vidí, jak se procházíš a objevuješ. Jsou fascinováni emocemi a myšlenkami, co z tebe tečou, zatímco se noříš stále hlouběji a zažraněji do příběhu své duše. Je snadné najít, kudy se vypravuje příběh života. Světem lze kráčet jedině skrz jeho zápletky. Vše, co se kolem tebe či v tobě odehrává, se zde odehrává kvůli tvým květům. Svět je na světě pro tebe. Ale není tebou. Není ve tvé moci. Ne všechno, co se ti děje, je tvou odpovědností. Člověk je středem i obvodem kruhu. Kruh leží v písku. Písek je živý a nechová se, nemyslí a nevidí jako člověk. I písek je středem i obvodem kruhu, stejně jako člověk. Všehomír je písковиště. Bohové s bohyněmi si na něm hrají jako malé děti. Bohové nestárnou, a proto z té hry nikdy nevyrostou. Hrají ji vážně i lehkomylně, zaujatě i lhostejně, složitě i jednoduše. Náplní života je hrát s nimi jejich hru po svém. Je dno duše.

Střed

Podle staré mapy s tajemnými znaky došel až k jezeru. Stříbrná ryбка vyskočila z vody, zatřpytila se a opět zmizela v hlubinách. Neměl hlad. Díval se na lesknoucí se hladinu. Jezero šeptalo nebi fascinující drb ze života jedné prostořeké bohyně. Stála tam. Stála ve svítící vodě a moc dobře věděla, že ji plameňák pozoruje. Připadala si krásná a také byla. Nejsobejistější. Tyčila se vyrovnaně na jedné noze a vítr mezi jejími růžovými peříčky rozehrával nejtíšší a nejlébnější symfonii. Musel se přiblížit. Vkročil do jezera. Dno padalo prudce dolů. I dna, ačkoli se nacházejí zcela dole, mohou padat. Brzy mu hladina sahala po břicho, pak po zobák, pak k očím, ale nemohl se zastavit. Musel za ní. Dívala se na něj. Ponořil se do jezerních vod. Plameňáci neumí plavat pod hladinou, musí se to hodně rychle naučit nebo zemře. Přeci se neutopí při pronásledování královny jezerních víl? Byla přízrakem, anebo tam skutečně stála a odrážela se v hladině? Plameňák raději ani nedýchal. Pak z hlubin jezera zahlédl její obraz vlnící se na hladině nad jeho hlavou. Byl to skutečný obraz. Obraz čeřící vodu. Rozhodl se vyplavat nahoru a vplavat do něj. Vynořil se přímo před ní. Měl ji teď na dosah křídla. Podívala se mu do očí. Hořelo v nich dno, hluboká voda a její tvář. „Ahoj,“ řekl plameňák, když popadl dech a okapaly mu oči, „co děláš večer?“ „Záležím,“ řekla krásná plameňáčice.

XIX

Úklid větru

Východ

Bouře svou práci miluje. Baví ji setkávat se s odvážnými lidmi, kteří se před ní neschovávají. Líbí se jí hřmít jim do tváře a ráda cílí blesky na osamělé stromy a kolem letící aeroplány. Když se dostane do svého živlu, déšť se mění v průtrž mračen, z kapek se stávají čůrky, vodopády, řeky, povodí, moře. Bouře si důvěřuje opravdu hodně. Čím silnější déšť spustí, tím více se cítí sama sebou. V takové podobě jsem se s bouří poprvé setkal. Bylo mi deset a naší třídě zbývalo ještě pár kilometrů branného cvičení. Spolužáky hnaly přívaly deště ke škole, ale mě ne. Učitelčina ochranná autorita dávno odtekla do nitra bezejmenného kanálu, naše pláštěnky víchr roztrhal na cáry plastu, o igelitácích na rukou nemluvě. Bylo mi deset a nesl jsem veškerou tíhu bouřícího světa. Vláčel jsem za sebou nohy v promočených holinách a ostatní mě zapomněli vzadu. Cítil jsem se opuštěně a osamoceně. Pak se mi třída definitivně ztratila z dohledu a ke mně promluvila bouře: „Staň se vodou a ohněm a zemí a větrem a středem.“ Tak jsem se poznal s nevěděním. Elementy se na prvním stupni základní školy tenkrát ještě neprobíraly. Ale tehdy jsem také pocítil důvěru k větru a k bouřím. A v mém nitru se začalo klubat sebevědomí. Když jsem vešel do třídy plné sušících se spolužáků, Šindelářová se ke mně přirýtila a objala mě. Chyběl jsem jí. „Něco jsem se naučil, souško,“ zadrkotal jsem, zatímco ze srdce oddechovala.

Jih

Ve městech žijí hejna lidí. Pravidelně se scházejí na přechodech pro chodce a čekají, až se zastaví provoz. Pak všichni, všichni v jeden oka mžik, vyrazí vpřed. Jen výjimečně se lidé na přechodech sráží. Prakticky nikdy se to nestává. Dokonce ani v případech, kdy na obou stranách vozovky čekají doslova davy. Protože na přechodech je vždy dostatečně mezer, kterými se lze prolnout, jestliže se ulice přechází sebevědomě, s otevřenýma očima, odpovědně, ohleduplně, pomalu. Kdo spěchá, ten možná do někoho narazí, i když je pravděpodobné, že proti spěchajícímu půjde někdo všímavý a mocný, takže se honícímu se jednoduše vyhne. Spěchajícím je lepší se vyhýbat. Kdo se přechody vypravuje klidně, ten vždy projde na druhou stranu. Přechody pro chodce jsou místem spolupráce a nikoli kompetence. Všichni se zde navzájem vyhýbají. Ve městech to tak jednoduše chodí. Ale na přechodech se mýjíme s vědomím o existenci těch druhých. Nezáleží, kdo bude na druhém chodníku první, chodci nejsou závodníci, ani šplhouni. Na přechodu kariéru neuděláte. Proto lze někdy jít velmi, velmi pomalu. Vedle staré paní, jež se cítí ohrožena nedočkavými řidiči a už jí to nechodí jako dřív. Zpomalíte a v klidu se přechodem šinete jejím rytmem a věkem, že nejde sama. Ve hře s jednoduchostí života se člověk setkává s poznáním, že svět je velký přechod pro chodce. Život není o srážení. Je o prolínání.

Západ

Existuje jeden moderní vynález, který je navýsost užitečný. Prázdniny. Čím jsou delší, tím jsou lepší. O prázdninách jsme zvyklí žít zpomaleně a radostně a vyhledáváme chvíle nicnedělání. Scházíme se, jednoduše se bavíme a nekomplikujeme si život. Prázdniny jsou zdravé. Jedny, které si každý může naordinovat sám, jsou prázdniny mediální. Zkuste den, týden, měsíc či rok nepoužívat žádné technologie a média. Pokročilejší mohou vynechat i čtení a psaní a odvážit se tak k plnému úklidu svého větroví. Začněte klidně hned a zbytek přičky poznáte i bez jejího dočítání. I bez mediálního pokrytí je život příběhem. Duše sama je sdělovacím prostředkem, větrem, jenž informuje jedno zcela konkrétní a tělesné setkání nebe a země. Jsme vypravující se mediální platformou i přirozeným životním prostředím. Člověk je středem i obvodem kruhu. Máte přímý, nechráněný přístup k pokladu. Operační paměť duše má neomezenou kapacitu. Nosíte v sobě instalační semínka, která jednou vyraší a vyrostou z nich všechny květy vašeho života. Tělo disponuje mnohem více informačními kanály než televize napojená na internet a lidská mysl umí všechny programovací jazyky světa. Stáhněte si z cloudu otevřené smysly. Uložte si je na disk. Restartujte počítač. I srdce lze aktualizovat. Člověk je grafická karta umožňující naživo streamovat všehomíra. Svět nároženiny ve stejný den jako ty.

Sever

Druhý den po příjezdu do Santiga de Compostela jsem vylezl na malý kopec. Svítalo sluníčko. Kouřil jsem a cítil, že žiju svůj život. O pát let později jsem v Santiagu bydlel znovu. Ve městě, které je zároveň středověkou sochou, jsem prožíval prázdniny, během nichž jsem se hodlal vzpamatovat ze všeho, co mi způsobil sdělovací systém. Potřeboval jsem to, jelikož jsem se jeho zákoutími prodral a promyslel až do prázdnoty, která naplňovala každičký z mých pohledů a neměl jsem se. Tři noci týdně jsem prodával teplé bagety a žvýkačky vedle nejsmutnější diskotéky ve městě. Minutu chůze od katedrály. Protože jsem měl rozhozený režim dne a noci, spal jsem, kdy jsem chtěl. Často jsem snídal v šest, sedm večer a měl před sebou celý noční den. Jednou jsem se ocitl na ulici v deset ráno a nevěděl, co tam v tuhle hodinu mám dělat. Abych přeci jen neztratil tělo v bezčasi, řekl jsem si, že každý den udělám alespoň jednu věc. Ostříhat si nehty nebo dojít nakoupit se počítalo. Jinak jsem měl volno. Od neděle brzo ráno do čtvrté dvaadvacáté hodiny jsem nemusel nic. Každý týden, dva a půl roku. Díky tomu jsem se naučil rozhlížet v krajině, kde neběží čas. Cestou z práce, mezi pátou a šestou, jsem pro sebe míval celé Staré město. Nikdo tam už ani ještě nebyl. Jen já a stará katedrála. Zním místo, kde potřebuje dodělat. A vím, kde se na její střeše skrývá neviditelná místnost.

Střed

Nebyla to jezerní víla. Byla úplně jako on, jen hodně naopak. Bydlela ve vrbách přímo u jezera. Nikdy neviděl krásnější místo. Domluvili se, že tu prožijí celý život. V přírodě se plameňáci dožívají až padesáti let, v zajetí i osmdesáti. Protože se oba cítili v zajetí lásky, domluvili se, že se dožijí těch osmdesáti. On se rozhodl kolem jezera vysochat těla a tváře všech bohů a bohyní a práce mu šla pěkně od zobáku. Ona se věnovala procházkám po hladině jezera, které vedlo k jejich seznámení a užívala si zvědavých pohledů ryb, jež mají velmi krátkou paměť, takže neustále zíraly a divily se, že někdo umí chodit po hladině. Občas ryby chytala a nosila je plameňákovi k poslechu. Plameňáci ryby nejedí, ale mají rádi jejich vyprávění. Často se společně potápěli na dno jezera, kde se dlouze objímali a hladili. Avšak časem u nich doma v ráji cosi začínalo neladit. Nejdříve si nechtěli přiznat, oč jde, přestože to oba moc dobře věděli. Jenže neladění bylo stále hlasitější. Jenže si spolu žili tak krásně a nechtěli nic měnit. Jenže něco nelze prostě prohladit, promlčet a nezměnit. Ani ticho a něha nezmohou nic s řádem všehomíra. Jenže těžkosti a překonávání se a tiché hádky přeci k životu patří. Jenže jednoduchost života je mocnější než všechny těžkosti a všehomír si právě myslel, že by jejich život mohl být jednodušší, bez hádek, vyjasňování, stesků, nespokojenosti a tak.

XX

Hra s jednoduchostí sebe

Východ

V mém nitru se rozléhá rozsáhlá krajina. Nepatří mi, nepatří nikomu. Patří snad mrtvým hřbitovu, v němž leží? Patří snad vůně květů zahradě? Krajina, o níž mluvím, je svá a stojí na ramenou obrů, kteří stojí na zádech létajícího psa. Krajina se jmenuje všehomír a pes se jmenuje Lajka. Oba jsou živí i mrtví. I já jsem živý a mrtvý. Včera jsem měl sen. Čekali jsme na metro. Když příjždělo, všiml jsem si, že koleje jsou plné spících dětí. Začal jsem je tahat ven z kolejiště. Ostatní mi pomáhali. Vlak příjžděl, už byla vidět jeho světla a na kolejích ve spacácích a dekách stále vospávalo několik dětí. Budili jsme je a vyzvedávali nahoru na nástupiště. Podařilo se nám je nahoru vytáhnout všechny. Vlak v tom snu nakonec nepřišel.

Jih

Existuje velmi jednoduchá hra. Dívání se z očí do očí. Dvě osoby se pohodlně posadí jedna proti druhé a dívají se do očí. Jak dlouho hra trvá, záleží na nich. Kdokoli z hráčů může kdykoli poděkovat za dívání a ze hry odejít. Nic se nestane, neprohraje. Nejde o to, kdo se déle vydrží dívat. Všechna dívání trvají celý život a všechny životy trvají stejně dlouho: do smrti. Ve hře jde o něco jiného. Úkolem je zaměřit se při dívání do cizích očí na sebe. Dívat se ven a přitom se dívat dovnitř. Nezáleží, co se ve druhém odehrává. To je jeho věc, jeho příběhy, jeho pozornost a jeho svět. Nikdo se během hry nesnaží druhému cokoli předat myšlenkami ani srdcem. Teď ne. Nejde o hru na empatii, soucit či věnování pozornosti. Nikdo ani netouží od druhého cokoli obdržet. Oba se snaží vnímat pouze sebe. Dvakrát jedna duše se jedno duše dívá. Snaží se, neboť vnímat sebe, zatímco se díváte do očí druhému, je lehce obtížné. Ačkoli radostné a úlevné. Hra ve skutečnosti spočívá v tom, že to vlastně nejde. Hráčům se nedaří udržet pozornost na sobě, neboť každý je vždy sám sebou i těmi druhými. A také protože oči se přirozeně dívají najednou ven i dovnitř. Hra s jednoduchostí života se hraje, i když se nedaří, což se klidně přiznává a přesto se spokojeně hraje dál. Jelikož žádná životodárnější hra než hra na sebe se v životě hrát nedá. Kdo se jedno duše naučí mít pozornost k sobě, na toho se jednoduše dívá i svět.

Západ

Dnes je rok 2019. Brzy se doslechneme o nové módě šířící se mezi mladými lidmi. Budou hrát hru s jednodušeostí života. Nebude to móda, bude to jejich životní příběh. Nebudou se bát. Nebudou vlastnit chytré telefony, nedostihnete je na sociálních sítích. Budou se pohybovat v jejich očích. Každá síť má uzly, vlákna a oči mezi nimi. Internet též. Tam budou bydlet. V očích civilizace, v mezerách kyberprostoru, v hlubinách digitalizované společnosti, v krajině, která vidí přes horizont. Na síti budou neviditelní a legendární. Ve svých očích budou opravdově krásní, živí, skutečně tvořiví, veselí. A budou hraví. Budou si zahrávat s přítomností tak, že ji každou chvíli obrátí naruby, do věčnosti. Budou žít nová mytologická dobro družství. Jejich život bude mít smysl. Přesně budou vědět, co se děje s jejich odpadky. Tak přesně, že brzo nebudou žádné mít. Nebudou jíst maso a ptáci si budou sedat na jejich ramena a zpívat jim do ucha. Jejich záhony pokvetou celý rok, protože se naučí mluvit s rostlinami. Hvězdy na ně budou zářit i přes den. I když budou mít zrovna zavřené oči. Nebudou ztrácet čas, protože nikdy nebudou spěchat. Budou klidní, spokojení a mocní. Už se narodili. Někteří z nich se teď učí chodit, jiní jsou dál a už umí číst a psát. Jejich rodiče chodí do práce a mají své děti rádi. To je důležité, protože je to láska, kdo je dovede do okaté zahrady všehomíra.

Sever

Internet se neukázal ani jako dobrý sluha, ani jako zlý pán. Kdokoli se na něj jednoduše podíval, viděl zhmotnělé kolektivní vědomí, mozek na procházce venku z lebky, rozum, když je sám o sobě i všechny možné důvody. V celé své nádheře nám došlo, jak se díváme na svět. Jak se chováme. Kdo jsme. Stalo se to v pondělí. Ještě po mnoha letech si každý pamatuje, kde se tenkrát nacházel, tak silný to byl zážitek. Všichni se najednou zastavili. Vítr nefoukal, stromy stály, holubi zobali neviditelné drošky z děr mezi dlaždicemi na chodníku. Lidé se dívali jeden na druhého. Nic se neřítlo, nebořilo, nehořelo, obloha se nerozsvítila. Jen všichni potkali internet vypravující se venku po ulici. Na planetě bylo ticho. Pak jsme si začali povídat a nejspíš už nepřestaneme. O svých životech a jejich přtběžích. Otevřeně a láskyplně. Dnes se o oné chvíli hovoří jako o oka mžiku, kdy lidstvo dospělo. Proto lidstvo potřebovalo stvořit internet, žádná jiná bytost by se nedokázala procházet všemi ulicemi světa naráz. Ten den jsme na vlastní oči zahlédli lidskou moc. A na barvě vlastní kůže pocítili jednoduchost lidské odpovědnosti. Srdeci všech lidí se rozlila nekonečná důvěra ve svět i v sebe sama. Pohledy lidí, zvířat, rostlin, hub i bakterií se ponořily do klidu. Všichni se najednou cítili spokojení. Ono pondělí jsme se přestali snažit o zlepšení světa, neboť jsme shledali, že je dobrý a krásný. Otevřely se dveře.

Střed

Do místnosti vstoupil plameňák. „Ahoj, je to tady, kde se hraje ta hra s jednoduchostí života? Můžeme se k vám ještě přidat?“ „Každý může.“ Zrovna jsme rozehráli hru na sdílení příběhů. Rozšířili jsme kruh a brzy se na ně dostalo. Nejprve vyprávěla plameňáčice, po ní plameňák. Jejich pohledy se lišily, ale šlo o stejnou složitost. „Člověk si může namalovat život a chtít svou malbu uskutečnit,“ začal jsem, když se mi mluvící kámen dostal zpět do ruky. „Pokud hodně chce, jeho přání se splní. Ale chtění v něm zůstane. Chtěný obraz totiž v jeho očích není dokonalý. Vždy něco chybí. Anebo přebývá. Něco jiného, než člověk chce. Aby se člověk cítil spokojeným a klidným, aby našel smysl, měl by si přiznat, že život není hladký a dokonalý. Duše nebo svět od nás často nechtějí, co my chceme, když chceme.“ V plameňáčích se cosi odehrávalo, přestože jsem vyprávěl o lidech. „Moc vytváří složitosti. Člověk nikdy není na barvení svého života sám. Samota neexistuje. Než chtít, je jednodušší a smysluplnější si hrát. Uvolnit se a doopravdy si hrát. Především s barvami. Každý malující je zároveň i malovaným. Když si společně hrají, cokoli se může dobarvit a jednoduše se to pak uskutečnit.“ „Ale my jsme rodina!“ skočila mi do řeči plameňáčice. Nepokračoval jsem. Udělal jsem ticho. Aby kruh mohl naslouchat kruhu. „Některá hejna plameňáků mají i desítky tisíců jedinců,“ řekl do ticha klidně plameňák.

XXI

Kruh

Východ

Setkání hry s jednoduchostí života hojně využívají tvar kruhu. Člověk je středem i obvodem kruhu. Při kruhovém sdílení příběhů vypráví vždy jen jeden. Ten, kdo právě hladí mluvící kámen. Ostatní sedí klidně, neskáčí do řeči a naslouchají. Každý vypráví o sobě. Sdílí své pohledy, pocity nebo nápady. Nikdo k příběhům v kruhu nic nedodává, nikdo je nehodnotí, neodsuzuje, ani nevysvětluje. Ani já nikdy nikomu nic nevysvětluji. Každý si všímá především sám sebe a zpřítomněných příběhů. Postupně mluví každý, kdo chce. Příběhy se setkávají uprostřed kruhu i po celém jeho obvodu a v tichosti se tam povalují. Odpočívají. Neboť vyřčení, zviditelnění příběhu nemusí být pro duši procházkou rozkvétající zahradou. Často je ve hře temnota. Při odpočinku se příběhy navzájem hladí a dívají do očí. Někdy se stane, že se příběhy klidně začnou po sobě válet, zaplétají se do sebe nebo si vyměňují různé věty, scény či zápletky. Lidé tvořící obvod kruhu je pozorují a cítí-li potřebu, nechávají je procházet po svých nitrech. Tvar kruhu vytváří mír. Kruh nemá žádné ostré rohy a z každého bodu obvodu je ke středu i ke všem ostatním bodům po obvodu stejně daleko. Pokud se tedy člověk vydá oběma směry na jednu. Hra s jednoduchostí života rozehrává větry vnitřních i vnějších krajin duše. Harmonie znějící ze středů a obvodů kruhu bývají líbezná a zklidňující.

Jih

Plameňák nic dalšího než větu o desetitisícovém hejnu plameňáků kruhu sdělit nepotřeboval. Seděl mlčky a naslouchal příběhům ostatních. Rád se znovu setkal s paní, která ho kdysi náramně pohostila americkými bramborami a uvedla jej do tajemného světa kávových chutí. Pohledem pozdravil svého sochařského mistra a projelo jím cosi zvláštního, když si uvědomil, že dvě ženy v tyrkysových šatech nejsou nikdo jiný než mlha a bouře, jež potkal na své cestě sem. Byli tu všichni. I tajemný mladík-stařec žijící v jeskyni, kde se setkávají bohové, šéf ze zahradní restaurace, Lajka i muž, který ji pojmenoval. A také Slunce a Měsíc, kteří na kruhy docházejí pravidelně již od prvního setkání. Veverka nepřišla, ale plameňák ji nepostrádal. Vzpomněl si na truhlici s pokladem, kterou obdržel od dětí a někde vytrousil. Ani neví kdy a kde. Zvláštní, že si na ni vzpomněl až teď, napadlo ho. Lajka se natočila směrem k němu a hodila po něm pohledem. Raději v kapse nahmatal třístrannou minci. Byla tam. Začal žmoulat její lehkost, hladkost a pevnost. Brzy je bude potřebovat. Podíval se na plameňáčky. Viděla to stejně. Znali své myšlenky, cítili si pocity, vyznali se v řeči peříček toho druhého. Alespoň na pár týdnů budou muset z jejich domečku u jezera odjet.

Západ

Kruh pokračoval klidně a lehce. Úvodní kolo bylo dokončeno a nyní se mluvící kámen mohl předávat i na přeskáčku, přes střed kruhu. Kdo cítil potřebu, mohl se do středu kruhu dokonce posadit na malý polštářek, který jsem tam umístil. Jako první se odhodlala mlha, ale neposadila se na polštářek, nýbrž si rovnou lehla. Necítil jsem, že by to vadilo, tak jsem ji nechal, přestože se po mně několik pohledů podívalo a ptalo se, co to má znamenat a zda-li ležení ve středu kruhu není proti kruhovým pravidlům. Usmíval jsem se, takže nebylo. Plameňák pochopil, že problém ležení v kruhu cítí stejně jako já. Vidím svět jeho očima, napadlo ho, anebo on vidí svět mýma? Co když se tohle děje neustále a všem? Plameňákovi se zatočila hlava. Co kdyby celý svět byl jedno oko a všechny bytosti se tímto okem dívaly? Co kdyby všechny neshody a rozpory byly jen příběhy příliš větrných pohledů? Seděl, ptal se své mysli a rozhodně nenaslouchal kruhu. Točil se v kruhu svých myšlenek. Do kruhu jej vrátila až bouře. Vyprávěla o svém nevyjasněném vztahu k zemi a nebi a právě zmínila, že někdy, když se jí hodně točí hlava, cítí, jakoby ona sama měla snad deset tisíc očí. Plameňák zpozorněl, chvíli před tím mu totiž hlavou proběhl stejný nápad. „Kolik jich pak mají nebe a země?“ zeptala se mě. „Nevím,“ řekl jsem, „možná všechny. A určitě ještě existují oči, které nebe ani země nemají.“

Sever

Mlha mezitím uprostřed kruhu usnula. Zdál se jí sen. Obklopovala ji neprostupná záře, z níž sálalo ticho. Nemohla se pohnout. Chtěla, ale ticho jí říkalo, že by neměla. Zkusila se rozplynout, škubala sebou, chtěla se roztrhat, ale stále stála celá v tichu a snovém klidu, kolem dokola obklopena září. Ticho se do ní pomalu vpíjelo. Cítila, jak prochází její kůží dovnitř, viděla, jak pohlcuje její orgány, její plíce, játra i ledviny, jak prostupuje její nejmlhovitější mlhovitost. Viděla, že už jen srdce, zahradně tepající uprostřed její duše, jí zůstává. A pak se i ono vnořilo do ticha. Mlha se ocitla v zahradě, kde kvetli papoušci. Když přelétali ze stromu na strom, okvětní lístky tiše padaly z jejich křídel do trávy, kde se z nich ihned rodila nová ptáčata. Malý namodralý papoušek se rozkoukával po světě, a když si všiml, že se na něj mlha dívá, přiskákal k ní, povyletěl si a usadil se na jejím rameni. „Ptáku,“ řekla uprostřed kruhu mlha ze spaní a převalila se na druhý, pohodlnější bok. Při hře s jednoduchostí života nikdy nikoho nebudíme, jestliže spí.

Střed

„Teď si dáme kafe,“ řekla maminka, zatímco uklízela ze stolu vyjedené talíře, „řtká se to tak, že?“ „My máme doma kafe?“ překvapilo plameňáka. „Jasně, že máme. Věděla jsem, že se jednou vrátíš a také vím, že jsi na něm teď závislý, takže jsem ho sehnala.“ Plameňákovi to udělalo radost. Všechno mu teď doma dělalo radost. I všechny ty kecy ostatních plameňáků, které zaslechli, když s plameňáčicí křídlo v křídle procházeli jeho rodnou pláží směrem ke křoví, kde bydleli jeho rodiče. Poslední dobou si po obědě potřeboval dát kafe, ačkoli cítil, že to vlastně nemá moc logiku, protože se po něm vnímá celý ztěžklý a malátný. Často to řešil tím, že si udělal další. Kafovali, jedli štrůdl a povídali si. Vyprávělo se, co nového na pláži i něco z toho, co plameňák zažil na legendární cestě, která mu nyní připadala tak vzdálená a stará. Na jednou se tatínek zvedl ze židle. „Něco vám ukážu,“ řekl, odběhl a oka mžítě se vrátil. Na stůl položil starou mapu s tajemnými znaky. „Tohle mi nechal můj táta a jemu zase jeho táta a jemu zase jeho táta a jemu zase jeho táta. Teď je tvoje,“ usmál se na plameňáka. O pět minut později plameňáčice na mapu jednoduše přidala tři nové tajemné znaky, když ji lehce potřísnila šlehačkou, protože si potřebovala přidat maminčin štrůdl.

I	Člověk	1
II	Nebe	7
III	Země	13
IV	Vítr	19
V	Ptáci	25
VI	Čas života	31
VII	Jednoduchost	37
VIII	Zahrada	43
IX	Děti	49
X	Láska	55
XI	Tělo	61
XII	Vztahy s myslí	67
XIII	Duše	73
XIV	Tajemství	79

XV	Chyby	85
XVI	Úklid očí	91
XVII	Úklid země	97
XVIII	Úklid nebe	103
XIX	Úklid větru	109
XX	Hra s jednoduchostí sebe	115
XXI	Kruh	121

Knihu napsal Jan Kršňák, kontaktovatelný na digideti.cz.
Obálku vytvořila Kristína Reisová.
Sazbu textu provedl Petr Nevyhoštěný.
Vše svázal Jan Hečko, kontaktovatelný na info@nicehoseneboj.cz,
a účastníci knihvazačské dílny v komunitním centru Kotlaska.

Vytištěno a ručně svázáno nákladem 100 kusů.

Vydáno v nakladatelství Ničeho se neboj v roce 2019.

Toto je první vydání.

